

28/1238

Nr. 17
1938
30 s.

Lehtise Kodu

TOIMETUS:

Tallinnas, Kaarli t. 8, Kaitseliidu Peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja kolonel J. Maide telefon 451-94.

Tegevtoimetaja: kapten A. Truuvere telefon ametis 451-89 ja sv. 156-a, kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseliidu Peastaap. Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti ja neljapäeviti kella 10.00–12.00.

Kaastöö arvatakse tasu alla, kui sellele tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaatmiseks märkimata käsikirju alal ei hoita.

*

TALITUS:

Tallinnas, Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9–3. Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, $\frac{1}{2}$ a. 3 kr., $\frac{1}{4}$ a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

ILMUB KAKS KORDA KUUS

Nr. 17

1938

SISUKORD:

- Kaanel: Ratsamehed Tartumaa Maleva juubelparaadil.
Kol. J. Vellerind: Noorte Kotkaste ja Kodutütarde organisatsioonide arenemise suunast.
K. Pähk: Tartumaa Malev 20. aastapäeval.
A. Truuvere: Tartumaa Maleva juubelpidustusilt.
A. Kivirähh: Vajame Kaitseliidu pealikutekogusid.
V. Kõpp: Sakalamaa Maleva laskevõistlused Võnnuga.
H. Virit: Suurvõistlused on ukse ees.
E. Jalak: Briti lövi Palestiina võrgus.
Epa.: Unustatud juubilar.
V. Saarniit: Kodukaitsja seinakilp.
— Vaatlusi sisesündmuste reas.
— Toimetusele saadetud kirjandus.
Vold. Kaljumäe: Kuidas vallutati Ruhnu saar.

A/S

VOLTA TEHASED

Tallinn, Soo t. 27

Tel. 477-66

Gaasikaitseseadetele kurnad ja ventiilaatorid.

Kuivatusseaded ja soojaõhu-küte.

Tsentraal-tolmuimejad.

Vesivarustusseaded ja automaadid.

Elektri-küttekolded.

Rauast ribitorud keskküttele.

Tuleohuta triikraud.

Elektriga keevituse seaded.

Eelarved ja nõuanne tasuta.

Kaitse Kodu!

Nr. 17

Tallinnas, 15. septembril 1938

XIV aastakäik

Noorte Kotkaste ja Kodutütarde organisatsioonide arenemise suunast

„Kaitse Kodu!le“ kirjutanud Haridusministeeriumi Noorsoo ja Vabahariduse Osakonna direktor kolonel J. Vellerind

Kaitseliidul on põhikirja (§ 1) järgi täita pidevaid kasvatuslikke ülesandeid, ja seda peale oma otseste liikmete just üldrahvuslikus ulatuses, nimelt kodanikesisamaaliste ja rahvuslike tunnete süvendamine ja rahva kehalise kasvatusarendamine. Need ülesanded ei ole arvatavad üksikute kaitseliitlaste teenistuskohustesse, vaid nad lasuvad Kaitseliidul kui organisatsioonil. Siit väljudes KL põhikiri (§ 6) seabki üles nõude, et Kaitseliit organiseerib noortest kodanikest eriorganisatsioonid, mille eesmärgiks on kasvatada noori vaimselt ja kehaliselt terveiks ning kasulikeks Eesti kodanikeks. Sel alusel on ellu kutsutud vastavalt sugupooltele kaks noorte eriorganisatsiooni — Noored Kotkad ja Kodutütred.

Kummagi eriorganisatsiooni laad, kasvatuslik eesmärk ja süsteem on kindlaks määratud sellekohastes põhimäärustes. Aluseks ja omaks on neis võetud skautlik kasvatusesüsteem ja skautlikud põhimõtted.

Sihtjoonte selgus selles eeltoodud käigus on kõigiti tunnustatav. Meie rahva vabatahtlik, üksmeelne ja võimas omakaitse organisatsioon on ju loomulikemaks tõmbeks ja soodsa õhkkonna andjaks meie noorteski vabaduse, koduarmastuse ja kaitsetahte äratamiseks ja juurdumiseks. Samuti on skautlik kasvatusesüsteem seni sobivaim ja ära proovitud 8—18-a. noorte igakülgeks arendamiseks ja kasvatamiseks nende oma vabatahtlikkuse, huvide rakenduse ja kaasmõjutuse teel.

Põhimääruste järgi võib Noorte Kotkaste üksusi asutada iga Kaitseliidu üksuse juure,

alates malevast kuni Kaitseliidu rühmani, kusjuures on soovitatud neid asutada maal KL rühmade ja kompaniide, linnades aga kompaniide ja malevkondade juure.

Sellane Noorte Kotkaste üksuste organiseerimine tihedas sõltuvuses KL vähemate üksustega ei ole tegelikkuses annud tagajärgi. Tegelikkuses on kujunenud side ja sõltuvus vaid suuremate üksuste ulatuses, s. o. KL ja Noorte Kotkaste malevate ja osalt veel ka malevkondade juhatuste juures.

Kodutütarde põhimääruste koostamisel on selles suhtes oldud rohkem ettenägelik. Noorte Kotkaste organisatsiooni sõltuvusse seadmine juba KL rühmade ja kompaniidega on olnud ja on esimese kui eriorganisatsiooni iseseisva arengu asjata piiramine.

Elujõulisse noorte eriorganisatsiooni kuulub kahesugune koosseis: esiteks noored oma üksustes ja teiseks vanemad ning täiskasvanud kas juhtimise või abistamise ülesannetega. Arusaamatusi ja segadusi on tekitanud asjaolu, et noorte eriorganisatsiooni täiskasvanud tegelaste suhtes KL üksuste juhatuste poolt on püütud käsitleda nõuet, et nad kõik olgu ühtlasi ka KL otseseiks liikmeiks, kõigil KL kodukorras ettenähtud alusel. See nõue tuleb kaotada. Nagu ei ole õige arvata noorte eriorganisatsioonis tegutsemist sunduslikuks üldkohuseks igale kaitseliitlasele, nii ei ole see õige ka vastupidiselt. Liikmeks olemist Kaitseliidus ja ta noorte eriorganisatsioonis tuleb võtta eraldi seis- ja olukordadena, mitte üksi noorte, vaid ka noorte eriorganisatsioonis tegutsevate vanemate isikute suhtes. Viimaste kuulmine noorte eriorganisatsiooni liikmeks

sündigu tingimusil ja nõudeil, mis olgu ette nähtud eriorganisatsioonil omas korras ja see omakorda küll rajatud Kaitseliidule määratud rahva üldkasvatustlikele ja seega ka noorte kasvatus ülesandele.

Noorte Kotkaste ja Kodutütarde seniolevad üksused on rõhuvas enamuses ellu kutsutud ja tegutsevad koolides; samuti on ka juba rõhuvas enamuses nende koolide arv, kus need üksused on ellu kutsutud. See on hea ja tähendab seda, et meie noorte kasvatus koolide ja organisatsioonide kaudu sammutakse ühist suunda. Meie noorsoo organiseerimise seadus seab just üles põhimõtte, et noorte organisatsioonide tegevus olgu koolide õppe- ja kasvatustöö täiendamiseks ning jätkamiseks. Õppenõukogud koolides on uute noorsoo-organisatsioonide ellukutsumisel ilmutanud õige ühist arusaamist selles, et tõhusaimat täiendust kooli kasvatusel annab just noorte organiseerimine skautliku kasvatus süsteemi alusel, ja seda käsikäes meie üldrahvaliku vabatahtliku omakaitse organisatsiooniga. See koolide seisukoht ja tegevus on olnud ja on mõjuvaks teguriks Noorte Kotkaste ja Kodutütarde organisatsioonide ulatuse, juhtkonna ja osalt ka ilme kujunemisel. Noorte Kotkaste ja Kodutütarde üksuste kujunemine ja tugene mine koolivõrgule on üheks põhjuseks, miks need noorte organisatsioonid oma tegevuses ei saa sõltuda KL vähematest üksustest allpool malevate juhataste. Tiheda koostöö ja abistamise vahetõtt ei tohiks iseenesest mõistetavalt aga puududa ka iga vähimagi KL üksuse ja KL noorte eriorganisatsiooni üksuste vahel.

Noorte Kotkaste ja Kodutütarde organisatsioonide noortega komplekteerimise õnnestunud baseerumine koolidel ja üksuste hoidmine seal ei ole nende organisatsioonide üldrahvuslikult vajalikeks väljakujunemiseks veel kaugeltki küllaldane. Kooli kohustuse lõpetanud ja algkoolist väljuvad noored on täieliselt just veel skautliku kasvatuselised. Neid on vaja hõlmata ja arendada mõned aastad veel edasi.

Kooli õppe- ja kasvatustöö ei vaja noorte organisatsioonilise tegevusega mitte üksi täiendamist, vaid rohkem just jätkamist pärast noorte lahkumist algkoolist. Noored tuleb seejuures viia ühendusse nende täiskasvanute organisatsioonidega ja alade tegevusega, milledest osavõttu loeme tarviliseks või soovitavaks noortest võrsuvaile täisealistele. Siit järeldus:

Noorte Kotkaste ja Kodutütarde üksuste ellukutsumise võimalused peaksid, analoogiliselt koolidega, laienema ka kõigile seltsidele, klubidele, ühinguile, asutustele, kes koos-

kõlas noorsoo organiseerimise seaduses toodud eesmärgil tegutsevad või tahavad tegutseda noorte koondamisega enda juures.

Praegu on meil olukord sellane, et suur hulk mitmesuguseid organisatsioone ja ka asutusi on huvitatud ja tahab enda juures noori koondada, kas siis oma organisatsioonile tulevaste liikmete saamise või ka noorte kasvatamise ja nende eest hoolitsemise otsestest huvides. Seesugusele noorte organiseerimisele üksikseltside või -asutuste juures on vaja anda ka ühine suund, ühtlane moodus ja juhtimine.

Meie noorte organiseerimisel on kandjaks vabatahtlikkuse põhimõte ja vabatahtlikud organisatsioonid. Iga hea tahe, tegevus ja ohverdus noorte organiseerimiseks ja kasvatamiseks on seepärast vastuvõtmisväärne. Seejuures tuleb aga kindlasti seada piir noorte organisatsioonide killunemisele ja kõrvaldada neist pahatahtlikud suunad ja hõõrumised. Otstarbekohaseks võib arvata seisukohta, et seltsid ja ühingud võivad noorte üksusi küll enda juures luua, kuid need olgu ühist kindlat tüüpi ja teatud kuuluvusega selletüübiliste üksuste üleriikliku ja ka maakondlike keskuste juhtimise ja suunamise alla.

Ei ole kahtlust, et siingi noorte kasvatussüsteemi ja üksuste tüübi valikul võidule pääseb sama ühine arusaamine nagu seda näeme koolides. Sel teel võiksime saavutada ka hüvesid, mida annab üks suur noorte organisatsioon ühise juhtimisega ja ühise jõudude koondamisega, ilma et seejuures kaotaksime oma noorte organiseerimisest vabatahtlikkuse ja tooksime selle asemele sunduslikkuse põhimõtte ja vaid ühele organisatsioonile monopolilise noorte koondamise õiguse.

Teiseks on vajaline anda Noorte Kotkaste ja Kodutütarde üksustele küllalt iseseisvad võimalused eriala juhtivate keskuste (Noorte Spordiliit, E. Noorte Punane Rist, Maanoored) tegevusest osavõtuks.

Noorte Kotkaste ja Kodutütarde organisatsioonide ei tuleks mitte üksi avardada neisse kuuluvate noorte üksuste asutamise võimaluste ja teiste organisatsioonide tegevusest osavõtu suhtes, vaid samuti noorte kasvatuslikku tegevust juhtivate, organiseerivate või abistavate vanemate tegelaste rohkema ja süstemaatilise kaasatõmbamise suhtes. On olnud kuulda avaldusi, et Noorte Kotkaste ja Kodutütarde organisatsioonid nende praeguse ehituse juures ei andvat küllalt huvitõttvaid võimalusi vanemaile tegelasile noorte tööle kaasaaitamiseks. Noorte tööst, eriti skautlikul alal, huvitatud ja kaasaaitavaid tegelasi leidub meil küllaltki. Ilma KL poolt süstemaatiliselt organiseerimata on ellu ker-

Eesti noortejuht kolonel J. Vellerind teravitamas noori lippude sõprusseremoonial Tondil E. V. XX a. juubeli suvepidustusel

kinud mitmeid noorte kotkaste sõprade seltse ja vanemate kogusid. Nende senine abistav tegevus on küllaltki tunnustatav, kuigi need seltsid ja kogud pole organiseeritud üleriigiliseks esinduseks ja nende tegevust pole ühtlustatult õhutatud ja suunatud. Samuti on Noorte Kotkaste ja Kodutütarde organisatsioonidel paralleelsete skautlike organisatsioonide juures veelgi rohkemal määral vanemaid tegelasi koondunud ja end innukalt rakendanud noorte tegevuse juhtimise, organiseerimise ja abistamise ülesandeile. Viimaste tegelaste seas on kohtadel juhtivalt tegevuses märgataval arvul sõjaväelasi. Viimased ometi peaksid kaasa tundma Kaitseliidu poolt kehastatavale rahva vabatahtlikule omakaitse tahtele ja otstarbekohaseks pidama selle tahte õhkkonda kõigi skautlike organisatsioonide koondamist ja endal seal töötamist. Tegelikult aga hoidutakse sellest, sest Noorte Kotkaste ja Kodutütarde organisatsioonides puuduvat neile vastav huviline kaasaaitamise ja kaasarääkimise võimalus. Nimelt ei kuulu Noorte Kotkaste Sõprade Seltsid orgaaniliselt oma vastavate noorte organisatsioonide külge ega ole õigustatud ning kutsutud seal noorte tegevuse suhtes kaasa rääkima.

Eks need väited vihja paranduste vaiadusele? Noorte Kotkaste Sõprade Seltse, kogusid ja muid sääraseid koondusi tuleb tegevuses elustada, uusi ellu kutsuda ja organiseerida üleriigiliseks esinduseks, kellele anda kaasaotsustaja osa Noorte Kotkaste või Kodutütarde organisatsiooni tegevuse juhtimises. Otstarbekohane on luua sellane olukord ka selleks, et kõik meie skautlikud organisatsioonid leiaksid endale sobivaks ühise koondumise KL juure sugupoolestse jaotatult üheks võimsaks ja lahkkelideta noorte eriorganisatsiooniks.

Seltskonnas on osalt tekkinud arvamine, nagu oleksid Noorte Kotkaste ja Kodutütarde organisatsioonid majanduslikult, võrreldes teiste noorsoo-organisatsioonidega, väga heas seisukorras, sest neil on ju selles toeks Kaitseliit ja Naiskodukaitse oma jõududega ja suurte varandustega. On tõsi, et noorte organisatsioonide Kaitseliidu juures olemisel on omad suured plussid, ja seda nimelt meie noorte kasvatuseks vajalise ideoloogilise seisundiga ja ka majandusliku toe tuse alal KL ja NKK jõudude ja varanduste poolest. Tähtendatud jõududel ja varandustel, eriti ruumidel, on aga omad otsesed suured ülesanded ja nad ei saa olla alatiselt ühiseks kasutamiseks noorte organisatsioonidega. Oma ruumide, sisustuse ja abinõude tähtsus on aga noorte organisatsioonide tegevusele õige suure tähtsusega. Sel alal Noorte Kotkaste ja Kodutütarde olukord on suhteliselt teiste noorsoo-organisatsioonidega pigem piiratud kui lahe. Noorte Kotkaste ja Kodutütarde organisatsioonid on liiga piiratud oma majanduslikus tegevuses ja ettevõtlikkuses, sest see kõik peab sündima Kaitseliidu nimel ja kaudu.

Arvata on, et noorte eriorganisatsioonide majanduslik iseseisvus, ühenduses ka sõprade seltside kaasatõmbamisega sellesse, annab neile majanduslikust küljest palju soodustusi juure. Fondide loomine, annetuste tegemine, pärandamine jne. peaks sellega leidma ka soodsama pinna.

Seesugust laialdast ja mitmekesisist arendamist ning vajalist iseseisvust Kaitseliidu noorte eriorganisatsioonidele ette nähes tõuseb muidugi küsimus, kuidas ja missugusesse sõltuvusse need eriorganisatsioonid peaksid siiski jääma Kaitseliiduga või Naiskodukaitsega. Kooseluline ja teatud ulatuses ka or-

Kodutütred vaipa õmblemas

gaaniline sõltuvus peaks kindlasti jääma üleriigiliselt ja ka malevate ning ringkondade keskustes. Suhtumine hooldatavale noorte organisatsioonile on mõeldav, nagu oma lihasel lapseligi, ikka isalik, mitte peremehelik. Sellest seisukohast kinnipidamine ei kergita esile võimuküsimusi ja võimaldab head koostööd noorte üksusi enda juures hooldavate organisatsioonide ja nende üksuste tegevust juhtivalt hõlmava organisatsiooni vahel.

Kas mitte sellane ettekujutus ei olnudki noorte eriorganisatsioonide tulevases arengemisest, kui Kaitseliidule põhikirjaga ülesandeks tehti meie noorte skautlik organiseerimine ja kasvatamine üldrahvuslikus ulatuses?

Põhikiri ei näe noorte eriorganisatsioonide kujundamise võimalust KL noorliikmete koonduse ja kasvatamise moodusena, sest KL liikmed on nähtud 17 a. vanusest ja jagunevad omakorda au-, tegev- ja toetajaiks liikmeiks ning noorteks (§ 6).

KL noorliikmete koonduse moodusega on ikka õrritunud noorkotkastega ebatervesse võistlustuhinasse sattunud teine skautlik organisatsioon, et seega ära võtta põhi kahe ühtlase organisatsiooni loomulikult kokkuviivalt tungilt. Noorliikmete instituut on näiteks selgesti toodud vabatahtliku tuletõrjeühingu normaalpõhikirjas (§§ 11, 29) ja seal ei ole siis alust noortest üldulatusega eriorganisatsiooni kujundamiseks.

Noorte Kotkaste organisatsiooni ellukutsumise põhjuseks oli eesmärk tõmmata sellesse kõiki Eesti skaute ja luua nii KL juures ühine meie vaadete ja olude kohane skautlik organisatsioon. Minu arusaamise järgi seda eesmärki ei ole seni saavutatud peamiselt selle tõttu, et Noorte Kotkaste organisatsioonile ei ole

antud seda ulatust ja iseseisvust, mis võimaldaks temaga vabatahtlikult liituda teistel skautlikel organisatsioonidel. Seda ulatust ja iseseisvust on võimalik anda, ilma et Kaitseliit seejuures oma mõjutust kaotaks; ümberpöörduvalt, tal avaneks võimalus ulatuslikumalt täita seda temale põhikirjaga pandud suurt ülesannet. Noorte Kotkaste ja Kodutütarde organisatsioonide suurema arengu vajadus nõuab seniste juba kitsastena tunduvate piiride ja vähese iseseisvuse avardamist, muidu see asjaolu moodustab ühe olulise takistuse meie skautlike noorte suunamiseks ühise organisatsiooni kujusse ja juhtimise alla kui ka mitmete seltside või kogude huviga kaasaaitamiseks meie skautliku liikumise levikule ühe juhtiva keskuse kaudu.

Ei saa siin tähendamata jätta ka seda takistust, mida tekitavad ja üha süvendavad skautlike organisatsioonide Kaitseliidu juure koondumisele nende organisatsioonide mõnede tegelaste piasjadel põhjenevad isiklikud hõõrumised ja ka üksikud piasjad ise, näiteks nimetused.

Meil ei ole skaudi ja skautluse mõisteid täpselt väljendavaid puht-eestikeelseid sõnu, seepärast tuleks siin julgesti ja selgelt kasutada juba tarvitusele võetud võõra päritoluga sõnu. Mispärast selle kõrval sääraсте tuletatud sõnade tarvitamine nagu „noorkotklus“ ja „kodutütarlus“? Kas kartus või põlgus võistleva organisatsiooni nimetusena kõlava sõna suhuvõtmiseks? Tallinnas on kaks kõvasti üksteisega võistlevat spordiseltsi — „Kalev“ ja „Sport“. Ei ole kuulnud, et „Kalevi“ seltsi liikmed kutsuksid oma sportimist „kalevluseks“.

Mõne aasta eest asetleidnud läbirääkimistel Noorte Kotkaste ja skautide organisatsioonide ühendamise asjas on kõva lahkeli sünnitanud just ühendatud organisatsiooni nimetuse küsimus. Mina mõistan, et „skaut“ on üldnimetus ja „noorkotkas“ meil antud

Noored kotkad Vabadussõja Muuseumis töötunnis

erinimetus. Seega eesti skautide organisatsioon „Noored Kotkad“, eesti skaudid nime-tusega „noorkotkad“. Teine osa eesti skaute ja nende organisatsioon on meil seni aga ilma erinimetusest.

Teiseks püütakse kord asjatult tekkinud lahkkelisid mõlemal poolel üksikute isikute poolt ikkagi veel tuleviku peale edasi põh-jendada ja otsitakse vastastikku senise sõja süüdlasi. Päril palgi ja pinna lugu. On tun-da osaliselt ka sihilikku mittekutsumist või jälle sihilikku mitteosavõtmist üksteise üri-tusist.

Mõnelt poolt avaldatud arvamine, nagu ei oleks skautide kuulumine KL juure ja hooldamisele võimalik viimase organisat-siooni sõjalise iseloomu tõttu, on täiesti eks-lik. Skautlikus kasvatuses ja tegevuses on juba eneses sees kõik sõjalise kasvatuses ele-mendid ja oskuste omandamised, ka laske-osavuse omandamise näol. Skautlik liik-u mine hoidub aga küll oma programmi paigu-tamast sõjalist õppust selle otsese nimetuse all, sest liikumise eesmärgiks on ikkagi rahu püüe, kuid selle juures ei kästa käsi sugugi rüppe panna, vaid just olla — alati valmis!

Hiljuti Eestis viibinud inglise skautide juhtiv tegelane Mr. J. Wilson ei arvanud ühele skautide organisatsioonile sellest mingit pahet, kui ta on KL juures ja selle toeta-misel. Ta avaldas isegi arvamist, et miks Kaitseliit ei võiks Noorte Kotkaste ja Eesti Skautide Maleva üksustele suhtuda ühesu-guse toetusega. Jutt oli siin just ka otsesest laskespordi alal abistamisest KL poolt. Mi-nugi arvates on võimalik leida ja ellu viia moodus, kuidas kõik meie skautlikud noored oleksid koondunud oma üksustes KL juure ja viimane suhtuks neile ühesuguselt isalikult. See siis rahustaks ka neid, kes nüüd näevad lahkkelide peapõhjuse Noorte Kotkaste ja E. Skautide Maleva vahel nende majandusli-kus mittepariteedis. Miks KL ei võiks aga ise veel olla laskespordi edendavaks ja sel alal võistlusi korraldavaks keskuseks kõigile noorsoo-organisatsioonidele? Hiljuti noor-kaitseliitlasile ja noortele kotkastele korral-datud laskeosavuse võistlused võiksid tule-vikus seega saada kõigi noorsoo-organisat-sioonide vaheliseks.

Nagu kirjutuse algul selgitatud, on Noorte Kotkaste ja Kodutütarde organisatsioonid Kaitseliidu poolt ellu kutsutud temale avalik-õiguslikult peale pandud ülesande täitmiseks ja mitte puht oma liikmeskonna järelkasvu huvides. Selle tõttu ei oleks sugugi õige

*Kodutütred raamatuköitmisel
Kodutütred raamaturiiulit valmistamas*

nende noorte eriorganisatsioonide arendami-ses piirduda ainult Kaitseliidu kui organisat-siooni oma erihuvide silmaspidamisega meie noorte organiseerimise ja kasvatamise alal. Üldhuviks ja eesmärgiks on kasvatada noori vaimselt ja kehaliselt terveteks, tublideks, teovõimelisteks, kohusetruudeks ja elurõõm-sateks inimesteks ning riikliku meelsusega ja kõlbelise tahtejõuga Eesti kodanikeks. Aatelse kaitseliitlase kasvatamine mahub täiesti kasvatuses üldhuvidesse. Nende üld-huvide seisukohalt nüüd, kus meie ühiskond-lik elu ja tegevus on tervenemas ning koos-kõlastumas, on küll talumatu, et meie skaut-likud organisatsioonid tegutsevad killusta-tuna ja omavaheliste teravate lahkkelidega. Skautlike organisatsioonide koondumine Kaitseliidu juure on ammune siht. Noorte Kotkaste ja Kodutütarde organisatsioonide vastav väljaarendamine ja senisest pisihõõru-miste pinnast kõrgemale tõusmine peaks sel-leks peagi looma soodsa ja vastuvõetava olu-korra. Võiks seada vormeli, et kõik skau-tide ja noorte kotkaste sõprade seltsid liitu-vad ja loovad oma esindused KL malevate juure ning keskesinduse KL juhatuse juure. Need esindused koos KL ja NKK esindaja-tega ja noorte üksusi juhtivate tegelastega võtaksid osa majanduslikust korraldusest ja noorte eriorganisatsioonide peastaapide ja maleva ning ringkonna juhatuste moodusta-misest. Noorte üksused allpool malevaid jääksid oma koosseisudes püsima.

Tartumaa Maleva 20. aastapäeval

10/11. septembril s. a. pühitses Kaitseliidu organisatsiooni kõige suurem liige — Tartumaa Malev — oma töö ja tegevuse 20. aastapäeva.

Kakskümmend viljarikast tööaastat maleva elus täitus küll juba 23. juunil, mil kakssada aastakümnet tagasi tulihingeline Julius Kuperjanov oma julgete ning mehiste kaaslastega püstitas esimesi tähiseid kodukaitse suure ning kõrge mõtte teostamisel ja mis väljendus jaaniööl aastal 1918.

Tuled, mis tol ööl heitsid kinkudelt valgust jaaniöö hämarusse, kuulutasid ühtlasi ühe tugevaima kodukaitse mõttekandja ning praeguse Tartumaa Maleva otsese eeskäija — Tartu maakonna Kaitseliidu — sündi.

Ei saa siinkohal jätta märkimata, et Tartu maakonna Kaitseliit kujunes keset 1918. a. tormikeeriseid, olles ühtlasi sünnihälliks ka meie Vabadussõja vapraimale väeüksusele — Kuperjanovi partisanidele — ning pealeselle andis osa oma koosseisust ka 2. polgu täienduseks (Puhja rood, Torma-Lohusuu Kaitseliidu salk jne.).

20 aastat ei ole ajaarvutuses iseenesest niisugune ajavahemik, et see vajaks erilist märkimist, kuid maleva elus omab ta siiski niivõrd suure tähtsuse, et sellest vaikides vaevalt oleks võimalik mööda minna ning hetkeline seisak osutub paratamatuks, et teha lühikest ülevaadet tehtud tööst ning koguda minevikust uut jõudu ja vaimuvärskust järgnevaiks tööaastaiks meie kodukaitse suures ja küllaltki vastutusrikkas töös.

Tartu maakonna Kaitseliidu otsese järglase ja töö jätkaja, Tartumaa Maleva, alged ulatuvad õieti 1924. a. oktoobri- ja novembrikuusse,

Tartumaa Maleva juhatus 1938. a. Istuvad vasakult esireas: maleva pealiku abi H. Lauri, maleva pealik kol.-ltn. P. Asmus ja juhatus liige kapten R. Riives. Seisavad vasakult: juhatus liikmed O. Pärilin ja E. Koger

kus rida tookordseid avaliku elu tegelasi, ette nähes mitmesugustest asjaoludest tingitud nii sisemisi kui ka väliseid hädahoovõimalusi, mille ulatus võis kujuneda koguni saatuslikuks meie iseseisvusele ja mille üheks kurvaks tõsiasi osutuski 1. detsembri varahommik, mis ähvardas meilt võtta kodu ja vabaduse, hakkasid otsima teid vabadussõjaaegse Kaitseliidu elustamiseks ja uutele alustele rajamiseks.

Tookordse II diviisi ülema kindral E. Põderi algatusel kutsutakse 5. detsembril 1918. a. Tartusse kokku esimene maaesindajate koosolek Kaitseliidu uutele alustele rajamiseks, millest kujunebki praegune Tartumaa Malev.

Koosolek, millest võttis osa 60 esindaja ümber, kiidab heaks ümberorganiseerimise ja elustamise põhialused ja sellele järgneb kohe hooaus töö, mis malevaga üha koos kasvab ja täieneb.

Suur on maa-ala, mille haarab enda alla Tartumaa Maleva tegevuspiirkond, olles naaberriiks Järva, Petseri, Sakala, Tartu, Valga, Viru ja Võru Malevatele.

Täie õigusega kannab Tartumaa Malev kõige suurema maleva nime mitte üksi maa-alaliselt, vaid ka arvuliselt koosseisult.

Tervelt 12 malevkonda 84 majandus-administratiivüksusega ning tuhandeisse küündiva liikmeskonnaga on rakendatud tegevusse, et oma parimat pühendada kodumaa ülesehitavaks tööks.

Siia juure tuleb veel arvata Naiskodukaitse 80 jaoskonnaga ning noored (Noored Kotkad, Kodutütred) — 220 rühma.

Kõige selle juures on eriti teravalt silmas peetud neid nõudeid, mis aitavad kindlustada selle riiklikult suure töö edukust, sisemist ühtlust ja tublidust ning ülesannetest õiget arusaamist.

Malev arendab kavakindlalt oma tegevust nii õppe-, laske-, kehalise kasvatuse ja seltskondlikul alal ning on võinud oma tegevuses märkida nii mitmeid silmapaistvaid tulemusi, kuid nende üksikasjalik loetelu viiks pikale.

Kõige selle juures tahaksime küll uskuda ja lootä, et 1. detsembri hommiku veriseid sündmusi või teisi sarnaseid enam iialgi ei kordu.

Usk ja lootus on ju iseenesest tarviline ja vajaline vahend inimesel, kuid see on ainult siis tagatud ning omab reaalse kuju, kui me rahuaateid kõrgel kandes siiski iga hetk valmis oleme oma vabaduse ja iseseisvuse kaitseks.

Tartumaa Maleva mehed, naised ja noored on teinud ja teevad kõik selleks, et meie väikesel kodumaa elu võiks rahulikult kasvada ja areneda.

K. Pahn.

Tartumaa Maleva juubelipidustusilt

Laupäeval, 10., ja pühapäeval, 11. septembril s. a., toimusid Tartus Tartumaa Maleva 20. a. juubelipidustused; koos juubelipidustustega toimusid ka maleva 3. üldspordivõistlused.

Tartumaa Maleval on kujunenud traditsiooniks korraldada oma aastapäevapidustusi mitte kalendrilsel tähtpäeval, 23. juunil, millal pühitsetakse teatavasti üle maa Võidupüha, kus kõik Kaitseliidu liikmed üle maa niikuinii kokku kogunevad, vaid iga aasta sügisel, kus põllutööd on juba lõppemas. Ka on kujunenud meeldivaks kombeks, et maleva aastapäeva pidustused korraldatakse iga aasta ise kohas, seda selleks, et anda kohtadele rohkem võimalusi maleva iga-aastasile suurpidustusile kaasa elada. Arvestades tänavuse juubeli tähtajaga, korraldati maleva 20. aastapäeva pidustused Tartus kui maleva staabi residentsis.

Ettevalmistused juubelipidustuste pidamiseks olid kestnud juba pikemat aega, kusjuures kõik eeltööd viidi läbi suure põhjalikkusega. Iga pidustuste ala jaoks oli ette nähtud oma kindel asukoht. Nii nägimegi, et laiaulatuseliste pidustuste alla olid võetud kõik Tartu avalikud paigad: maleva spordivõistlused korraldati Tamme staadionil, ratsavõistlused Tähtveres asetsevas suurtükiväe-maneežis ja üldpidustused koos maleva liikmete majutamise ja toitlustamisega Tartu näituseväljakul, mis on üks avaraimaid ja parimaid sarnaseid väljakuid mitte üksi Eestis, vaid kogu Balti riikides.

Tartumaa Maleva 20. aastapäeva juubelipidustusit võttis osa ka Kaitseliidu ülem kindral J. Orasmaa koos KL Peastaabi ülema kolonel J. Maidega. Pidustusile pidi sõitma ka Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Lai-

*Tartumaa Maleva pealik
kol.-lt. PEETER ASMUS*

doner, kuid ta pidi sellest kahjuks haigestumise tõttu loobuma.

Nende ridade kirjutajal kui vanal Tartumaa Maleva liikmel oli tõsine hea meel maleva pidulikele sündmusile kaasa elada ja olla ühtlasi tunnistajaks, kuivõrd rohkesti on kogu maleva pere suutnud ära teha tublit ja tõhusat tööd läinud aastakümnete kestes.

Tartumaa Maleva paraadmarsil. Vasakul; Kl. ülem kindral J. Orasmaa paraadi vastuvõtmisel. Tema kõrval 2. diviisi ülem kindral J. Kruus. Tagareas: KL Peastaabi ülem kol. J. Maide, Riigivolikogu esimees prof. J. Uluots ja Tartu ülikooli rektor prof. Kaho

Maleva suurpidustused algasid võimsate spordivõistlustega Tamme staadionil, kuhu oli selleks puhuks kogunenud ligi 300 sportlast.

Juba juubelipidustuste esimese päeva varahommikul võis näha liikumas Tartu tänavail rohket vormiides kodukaitsjate peret. See andis kogu linna liiklemisele erilise piduliku ilme.

Spordivõistluste pidulik avamine toimus laupäeval, 10. septembril s. a., kell 13.45, mil saabus Tamme staadionile Kaitseliidu ülem kindral J. Orasmaa, saadetuna Tartumaa Maleva pealikust kol.-lt. P. Asmusest ja teistest kõrgematest juhtidest.

Kaitseliidu ülem kindral J. Orasmaa tervitas rivistatud sportlasi, tänades neid seniste saavutuste ja tehtud töö eest. Tervituskõnele järgnes hümn, mida niihästi sportlased kui ka pealtvaatajaskond laulis kaasa suure vaimustusega. Pärast hünni kuulutas kindral J. Orasmaa võistlused avatuks. Järgnes sportlaste defilee, mis jättis distsiplineeritud esinemise tõttu ilusa ja kauni mulje.

Spordivõistluste alguses oli ilm pilves, mis muutus võistluste ajal rängaks vihmajaksu. Sellele vaatamata peeti võistlused lõpuni, kuigi tagajärjed vihmajaksu tagajärjel tunduvalt kannatasid. Võistluste pinevust aitas tõsta asjaolu, et siin ei võisteldud mitte ainult individuaalselt, vaid ka malevkondade ja üksuste vaheliselt, mis aitas võistluspinget tunduvalt tõsta.

Võistluste tehnilised tulemused olid järgmised:

100 m jooksus tuli pidada 6 eeljooksu. Parima aja saavutas A. Michelson 11,4. Ka naiste 60 m jooksus peeti 6 eeljooksu, kus osavõtjate arv tõusis üle 20.

1500 m jooksus võistles kaasa 23 jooksjat. Suurema osa jooksust juhtis A. Rammul, kellest aga lõpuks mööda läks A. Saar (Jõgeva), kes tuli ka võitjaks ajaga 4.23,4. Teiseks jäi A. Rammul (Võru) 4.24,7.

Tartumaa naised maleva aastapäeva pidustuste toitlustamisel

Tartumaa maleva 20. aastapäeva aktus näiluseväljakul

Kolmandaks A. Völli (Võrtsjärve) 4.27,7, 4. E. Uusimaa (Võrtsjärve), 5. J. Perv (Tartu-Maarja) ja 6. E. Toom (Jõgeva).

Kuulitukkes võistles kaasa 22 meest. Võitjaks tuli A. Lohk (Tartu-Maarja) 13.50, 2. A. Michelson (Üksik kompanii) 13.13, 3. A. Lääne (Võrtsjärve) 12.51, 4. K. Lall (Räpina) 12.24, 5. E. Türkson (Võru) 12.12, 6. V. Tamm (Jõgeva) 12.12.

Naiste 60 m jooksus tuli esimeseks S. Teos (Jõgeva) 9,0, 2. T. Pärin (Voldi) 9,2, 3. E. Sakson (Side komp.), 9,2, 4. L. Lind (Kambja), 5. Rosin ja 6. A. Lanno (Võnnu).

100 m lõppjooksus võitis A. Michelson (Üksik kompanii) 11,5, 2. V. Asper (Jõgeva) 11,7, 3. E. Hiisjärve (Kambja) 12,3, 4. H. Vee (Räpina), 5. F. Ernits (Side k.), 6. E. Kriisa (Side k.). E. Hiisjärve viigastas selles jooksus jala.

Pärast nelja esimest võistlusala juhtis paarikümnepunktilise eduga Jõgeva kompanii. Järgnesid Side- ja Võrtsjärve kompanii.

Kettaheitel oli 23 osavõtjat. Normiks oli 32 meetrit. Võitis O. Erimaa, Jõgeva — 39.72, 2. K. Sibul, Võnnu — 38.35, 3. E. Türkson, Võnnu — 38.16, 4. O. Aaving, Torma — 38.15, 5. A. Lohk, Tartu-Maarja — 37.98, 6. A. Michelson, Üksik kompanii — 37.51.

Nii kettaheitel kui ka kõigile üldistele tagajärgedele mõjus pidurdavalt vihm, mis tegi heiteplatsi peaaegu võistluskõlbmatuks, niisama jooksurajad.

3000 m jooksus oli osavõtjaid 15. Võitis A. Rammul, Võnnu — 9.40,0, 2. J. Perv, Tartu-Maarja — 9.42,1, 3. A. Saar, Jõgeva — 9.44,5, 4. R. Amon, Jõgeva, 5. V. Kaare, Otepää, 6. E. Uusimaa, Võrtsjärve.

Kaugushüppes meestele oli 18 võistlejat ja normiks oli 5.25 m. Võitis V. Asper, Jõgeva — 6.05, 2. E. Rähn, Voldi — 6.02, 3. A. Rummel, Voldi — 5.95, 4. H. Vee, Räpina, 5.86, 5. E. Jurak, Alatskivi — 5.79, 6. J. Tamm, Jõgeva — 5.61.

Kaugushüppes naistele tuli esimeseks L. Lind, Kambja — 4.08, 2. L. Behm, Tartu-Maarja — 3.99, 3. H. Liivak, sidejaskond — 3.82, 4. H. Vaikma, Elva — 3.80, 5. S. Teos, Jõgeva — 3.79, 6. L. Kaldma — Võnnu — 3.77.

Odahettes oli üles antud 22 osavõtjat. Võitis A. Lohk (Tartu-Maarja) — 48.10, 2. V. Kadak (Torma) — 46.70, 3. K. Lall (Räpina) — 44.30, 4. J. Hansen (Võnnu) — 43.40.

3 × 60 m teatejooksust naistele võitis osa 10 naiskonda. Joosti kahekaupa. Võitjaks osutus Tartu-Maarja — 27,4, 2. Võnnu — 28,4, 3. Jõgeva — 28,5.

4 × 200 m teatejooksust võitis osa 12 meeskonda. Võitjaks tuli Jõgeva meeskond, kes jooksis koosseisus: J. Tamm, E. Karu, V. Asper, J. Asper. Võitjaks tulnud meeskonna ajaks märgiti 1.45,4. Järgnesid Side — 1.46,4 ja Tartu-Maarja — 1.49,9.

Kergejõustikus tuli ülekaalukalt võitjaks Jõgeva malevkond 174 punktiga. Järgnesid Võnnu mlvk. — 123 ja Tartu-Maarja mlvk. — 112 p.

Pärast kergejõustikuvõistlusi viidi lõpule ka meeste võrkpalliturmiir. Finaalis kohtasid Võrtsjärve ja Kambja malevkonnad. Võitjaks tuli Võrtsjärve malevkond 2:0. Järgnesid Kambja, Võnnu, Side, Alatskivi ja Voldi.

Üldvõitjaks tuli Jõgeva mlvk. — 174 p., 2. Võnnu mlvk. — 143 p., 3. Võrtsjärve mlvk. — 113 p. ja Tartu-Maarja mlvk. — 112 p.

Õppepiirkondadest tuli võitjaks Tartu ümbruse õppepiirkond, kuhu kuuluvad Tartu-Maarja mlvk., Sidekomp. ja T. E. Üksikomp., 282 punktiga. Teiseks tuli Jõgeva õppepiirkond (Jõgeva ja Voldi mlvk.) — 243 p. ja 3. Ahja õppepiirkond (Võnnu, Räpina mlvk.) — 190 punktiga.

Samal õhtul kell 18.30 viis maleva esindus orkestri ja auüksuse saatel pärjad Vabadussõja mälestussambale Emajõe kaldal ja maleva asutaja ning esimese pealiku, Vabadussõjas sangarlikus võitluses langenud

leitnant Julius Kuperjanovi, kalmule Tartu Maarja kalmistul.

Õhtul ja öösi kestis pidustusist osavõtjate kogunemine Tartu. Ilmgi näis pidustusile naeratama hakavat, sest vihmasadu lakkas, muutes kõikide meeleolu rõõmsamaks ja paremaks.

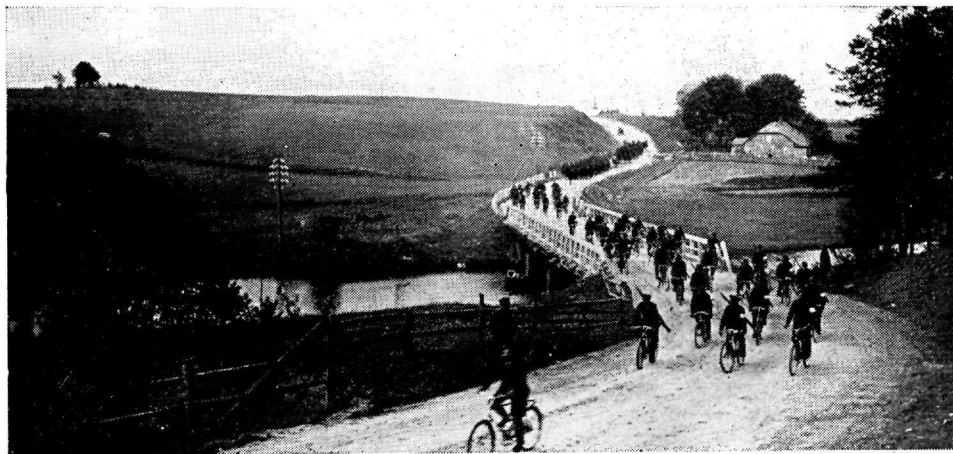
Pühapäeva hommikul oli kogu Tartu erakorraliselt lipuehtes. Rahvast oli linnas murruna kogunenud. Suurtes rühmades rutati Raekoja platsile, kus toimus kell 11.00 maleva juubeliaastapäeva paraad. Olgu tähendatud, et koos malevaga pühitses oma juubeliaastapäeva ka Tartu linnaümbruse Tartu Maarja malevkond, mille tõttu viimane niihästi paraadesinemistes kui ka teiste pidustuste korraldamises oli tõstetud esikohale.

Maleva juubeliaastapäeva paraad algas täpselt kell 11.00 hommikul. Selleks ajaks oli rivistatud Raekoja platsile ja Söögiturule tuhandeid Tartu Maleva liikmeid, mehi ja naisi, noori ja vanu, kuna paraadiplatsi ümbrus oli tihedalt palistatud pealtvaatajate riadega.

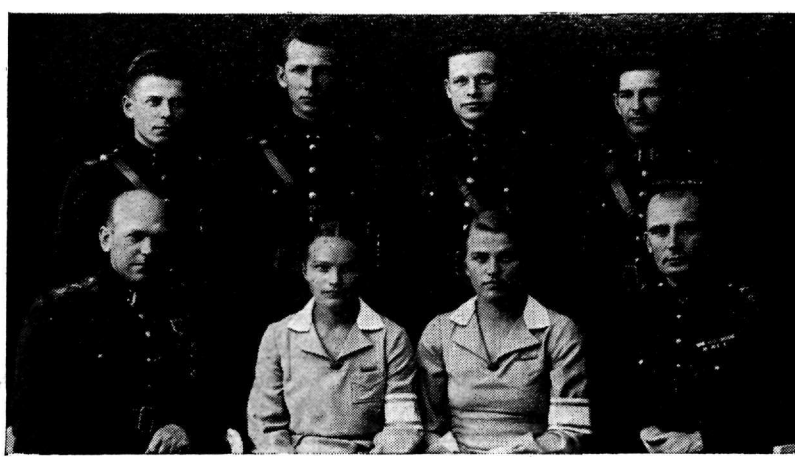
Aukülastistena võtsid paraadist osa Kaitseliidu ülem kindral J. Orasmaaga eesotsas kohaliku diviisi ülem kindral J. Kruus, Tartu linnaeape kindral A. Tõnisson, Riigivolikogu esimees prof. J. Uluots ja teisi kõrgemaid külalisi. Kuna paraadil kõnesid ette ei olnud nähtud, algas varsti kohe paraadmars, mis kestis vähem kui tund ja pakkus paraadist osavõtjate tubli esinemise tõttu võimsa ning haarava pildi. Ühtlases vormiriietuses malevlaste taktikindel esinemine paraadmarsil jättis pealtvaatajatele unustamatu mulje.

Pühapäeval kell 15.00 korraldati Tartu näitusväljakul maleva aastapäeva pidulik aktus. Aktusele oli ilmunud õige rohkesti inimesi, keda umbkaudselt arvati 5-le tuhandele. Loomulikult oli kohal ka Tartumaa Maleva pere terves koosseisus.

Pidulik aktus algas palvusega, mille pidas maleva õpetaja A. Vooremaa. Palvusele järgnes orkestri ettekandel avamäng „Pidulik Eesti mars“, mille järele astus kõnetooli Tartumaa Maleva pealik kol.-lt. P. Asmus, kes ütles järgmist:

Tartumaa Maleva rattureid taktikalisel õppusel

Tartu maleva staap 1938. a.

„On hea meel kõige südamlikumalt tervitada Tartumaa Maleva malevlasi ja selles kaasatöötajaid maleva 20. aastapäeva puhul. Kõige paremad soovid kogu maleva perele, uskudes, et see sõbralik koostöö jääb igavesti kestma. Siinjuures peame teadma, et see töö on pühendatud meie armsa kodumaa hüvanguks.

20 aastat pole pikk aeg, kuid maleva elus väärrib ka selle tähtpäeva juures peatumine tähelepanu. See hetkeline peatus, kus heidame pilgu tagasi minevikku ja kontrollime, kas meie sihid on jäänud samadeks, on küllalt suure tähtsusega.

Pidulik kokkutulekul mälestame neid, kes on varisenud manalasse. Püsti tõustes ja leinamarsi helisid kuulates mälestab rahvahulk langenuid.

Koos malevaga pühitseb veel oma 20. aastapäeva maleva Tartu Maarja malevkond. Tartumaa Maleva edukale tegutsemisele on kaasa aidanud 2. diviis, Tartu maavalits. ja Tartu linnavalitsus ja väga mitmed organisatsioonid ja asutused.

Kõikide nende ühisel koostööl on osutunud maleval võimalikuks oma tegevust normaalselt ja edukalt jätkata.“

Maleva pealiku kõne järele pöördus Kaitseliidu ülem kindral J. Orasmaa Tartumaa Maleva poole järgmistele sõnadega:

„Toon tervitusi Tartumaa Malevale tema 20. aastapäeva puhul Ülemjuhatajalt kindral J. Laidonerilt, kes siia ise pole ilmuda saanud. Oma poolt palun teie malevat vastu võtta minu südamlik tänu tehtud töö eest ja parimad tervitused ja õnnesoovid teie edaspidiseks tegevuseks. Niisugusel tähtpäeval tuleb peatuda, et vaadata tagasi ja selgitada, mida on tehtud minevikus, samuti tuleb aga seada uusi sihte tulevaseks tegevuseks. Kogu meie rahvas on rühkinud selle 20 aasta jooksul ja seda rühkimist ja tööd on krooninud edu.

Kui heita pilk meie igapäevasele tööle ja tegevusele, siis on nende hulgas üks küsi-

mus, mis teistest tuleb eraldada. See on kaitseküsimus. See küsimus jääb ka edasises tulevikus teistest eraldi ja seda tuleb vastavalt ka käsitleda.

Meie asume ida- ja läänepiiri kokkupuute kohal. On oluline, et meie oleksime tugevad. Tugevad võime olla siis, kui meid on rohkesti ja kui meid juhib tahe püsima jääda.

Seades sihte tänasel 20. aastapäeval tuleviku jaoks, pean ma märkima, et need jäävad endisteks. Nendeks on armastus oma kodumaa vastu, tööind tema hüvanguks ning vabatahtlik ind kõigeks selleks, mis on tarviline. Kui peaks olema kutse üldiseks valmisolekuks, siis ei tohi see olla kellelegi üllatuseks, vaid kõigile oodatud märgiks. Kuigi on raskusi, siis peame need kõik ületama ja astume tulevikule vastu julgelt ning kartmatult.

Veelkordselt soovin edu ja tervist edasiseks tööks. Südamest ja ühiselt laulame meie oma armast isamaa hünni.“

Tervitusi tõid veel Riigivolikogu esimees prof. J. Uluots, 2. diviisi ülem kindral J. Kruus, Tartu abimaavanem H. Miller, linnapea kindral A. Tõnisson j. t. Hulk tervitusi oli saanud ka kirja- ja telegraafi-teel.

Aktuse lõppsõna ütles maleva pealiku abi Tartu maavanem H. Lauri, kes tänas kõiki pidustusist osavõtjaid ja avaldas maleva nimel erilist tänu Vabariigi Presidendile K. Pätsile, Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidonerile ja Vabariigi Valitsusele, eesotsas Peaminister Kaarel Eenpaluga ja kõigile teistele, kes maleva arenguks kaasa aitanud.

Meeleoluline aktus lõppes vägeva ühislauluga: „Eestimaa, mu isamaa“.

Aktusele järgnes näitusväljakul suurejooneline rahvapidu mitmesuguste lõbustustega ruumis ja haljal murul.

Pidustuste viimse sündmusena toimusid Tähtvere õppeväljal maleva ratsavõistlused, mis viibisid aktuse

kava laialipaisumise tõttu ligi pool tundi, mille tõttu ratsavõistluste viimne ala pidi koguni kättejoudva pimeduse tõttu ära jääma.

Peale võistlusest osavõtjate ratsanike defileed avas Kaitseliidu ülem kindral J. Orasmaa ratsavõistlused.

Ratsavõistluste tehniline käik oli järgmine:

Võistlustel alati takistussõiduga. Takistus oli 8 ja kõrguseks kuni 90 cm, laiuseks kuni 130 cm. Võistlustist võttis osa 22 malevast, nende hulgas ka üks naismalevlane — prl. L. Matson Luke naiskodukaitse jaoskonnast, kellel aga ei õnnestunud siiski meesvõistlejaid võita, kuna tema hobune tõrkus 2 korda juba esimese tõkke juures. Alles kolmandal katsel õnnestus preilil takistust puhtalt ületada ja sõitis seejärele maa kuni viimse takistuseni puhtalt läbi. Alles viimse takistuse ajas ta maha. Publik kviteeris julge naisratsuri esinemist elava aplausiga. Meesvõistlejast sõitis maa puhtalt läbi ainult 1 malevlane ja võidu võrdsete karistuspunktide juures otsustas maa läbistamise kiirus. Võitjaks tuli mlvl. L. Uibo (Puhja) 0 karistuspunkti, aeg 57,1, 2. plk. A. Keermann (Kambja), 2 karistuspunkti, 3. plk. O. Arviste (Jõgeva) — 2 karistuspunkti, 4. plk. K. Jänes (Puhja), 2 karistuspunkti, 5. plk. K. Soomre (Jõgeva), 2 karistuspunkti.

Terarelva käsitamine koosnes kahest osast — piigi ja mööga käsitamine. Võistlejaid oli siin üle kümne ja võitjaks tuli plk. H. Kont (Voldi) 20 karistuspunktiga, 2. mlvl. K. Kontor (Puhja) 20 karistuspunktiga, 3. plk. A. Raudsepp (Kambja) 28 karistuspunktiga.

Galopivõidusõidust võttis osa 10 malevast ja siin tuli päeva aine kukkumine — plk. Soomre 1. vahetuses sõites juhtis kuni 1. ringini enne lõppu, kuid siis äkitselt kurvi võttes kukkus koos hobusega, kuid siiski niivõrd õnnelikult, et ei saanud raskemat viga. 1. vahetuses tuli ülekaalukalt võitjaks malevlane L. Uibo. Pinevaim oli 2. vahetuse lõpp, kus finiši läbistasid 3 hobust korraga. Võitjaks osutus plk. K. Tiimann. 3. vahetuses võitis plk. Maiste.

Sõidu võitis plk. J. Maiste (Torma) 1.52,3; 2. mlvl. A. Koni (Rõngu) — 1.53,2; 3. mlvl. L. Uibo (Puhja) — 1.57,3; 4. plk. R. Lond (Rõngu) — 1.57,4; 5. plk. K. Tiimann (Jõgeva) — 2.01,0.

Huvitavaimaks alaks osutus teatesõit, millest võttis osa 6 meeskonda. Iga meeskond koosnes neljast võistlejast — 2 ratsamehest, kes pidid katma kumbki 200 m traavi ja 600 m galoppi, jalastatud ratsamehest, kes jooksis 400 m, ja ratturist, kes sõitis 400 m. Võitjaks tuli Elva meeskond koosseisus: mlvl. Koitmeis, plk. Koger, Kruusmaa, Kotkas, kes katsid ettenähtud maa 11 min. ja 6 sek. Teiseks jäi Rõngu meeskond ajaga 11.08 ja kolmandaks Torma 11.37. Peale maleva poolt välja pandud auhinna sai Elva meeskond lisaks veel kilbi, mis oli välja pandud Tartumaa Maleva pealiku poolt Elva, Puhja ja Rõngu meeskondadele. Seekord võitis Elva kilbi juba kolmandat korda järjest ja sai seega enesele jäädavalt. Teatesõit toimus juba üsna pimeduses, mistõttu jälgimine oli üsna raske.

Pärast iga võistlusala lõppu jagas võitjatele auhinnad välja Kaitseliidu ülem kindral Orasmaa.

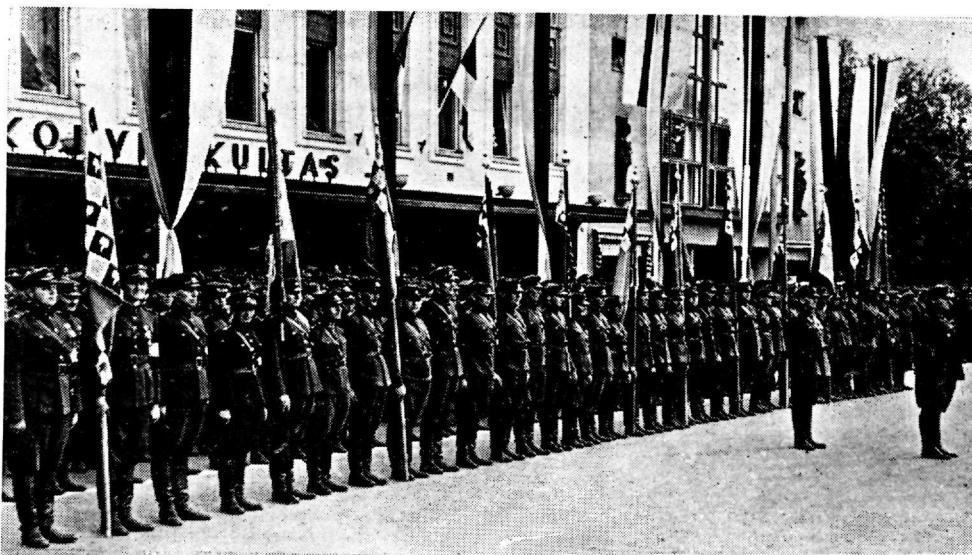
Üldkokkuvõttes õnnestusid Tartumaa Maleva juubelivõistlused tujukale ilmale vaatamata kõigiti hästi. Kogu ettenähtud kava viidi läbi püsiva innu ja tahetega. Kõrvaltvaatajaile paistis maleva tegevuses silma, et möödunud aastate jooksul on Tartumaa Malev tublisti arenenud. Võrreldes selle ajaga, kus nende ridade kirjutaja! tuli teha maleva tegelastega Tartu-

maa kodukaitse arendamiseks ühist tööd, on tänapäeval märgata püsivat tõusu maleva elus ja arengus.

Pidustuste lõppedes lahutati Tartust sõbralikus ja ülevas meeleolus. Kõikjal tundus, et möödunud pidupäevad on jätnud kustumatuid mälestusi osavõtjate hinge.

Juubelipidustuste järele astus Tartumaa Malev oma kolmandasse aastakümnesse, mis tuleb loodetavasti veelgi ülesannete- ja tulemusrikkam meie ühise kodukaitse pere suurima liikme — Tartumaa Maleva — elus.

A. Truvere.

Tartumaa Malev Võidupüha suurparaadil 23. juunil 1938. a. Tallinnas

Vajame Kaitseliidu pealikutekogusid

Eesti Kaitseliit on jõudnud meheikka. Enam kui 20-aastane tegevus on tunnistuseks selle suure organisatsiooni vajadusest ja elavast väärtusest. Kaitseliit on kirjutanud end ajalukku oma tegudega juba Eesti riikliku iseseisvuse võitluse päevil, kõnelemata veel sellest rikkast tööst, mida ta on arendanud järgnevail tegevusaastail.

Selle loova töö kõrval on jäänud tagaplaanile liikmete omavaheline lähendamine ja enda täiendamine. Eriti vajab seda juhtkond. Ja nii ongi viimasel ajal kerkinud üha enam hääli KL pealikutekogude asutamise vajadusest.

Pealikutekogu asutamise vajadus kerkis eriti esile Sakalamaa Malevas läinud aasta kevadel, ja pärast vajalisi eeltöid jõuti niikaugele, et 20. det. 1937. a. KL ülem kindr.-maj. J. Orasmaa kinnitas ajutiseks kasutamiseks Sakalamaa Maleva pealikutekogu põhikirja. See oli esimeseks sääraseks katsetuseks maamalevais. Tallinas ja ka mujal mõningais malevkonnis tegutsevad pealikutekogud juba mõnd aega.

Käesolevalt peatun ligemalt eelnimetatud kinnitatud põhikirja alusel KL pealikutekogude struktuuri ja vajaduse juures.

Pealikutekogu ülesandeiks

on koondada pealikuid ühiseks pereks, toetada nende vaimseid harrastusi, süvendada neis Kaitseliidu, isamaalisi ja rahvuslikke põhimõtteid, arendada omavahelist läbikäimist, toetada pealikute majanduslikke huve ja hoida kõrgel pealikute eetilist taset ning KL ja maleva au, kuulsust ning head nime.

Oma eesmärgi saavutamiseks on pealikutekogul õigus korraldada loenguid, ettekandeid ja koosviibimisi, asutada raamatukogusid ja lugemislaudu, välja anda trükitooteid, asutada abistamiskassasid, avada kohalikke osakondi malevkonna või sellele vastava üksuse piirides, asutada pealikute aukohus jne.

Õiguslikult

puuduvad pealikutekogul juriidilise isiku õigused. Neid ta omab maleva kui juriidilise isiku kaudu. Tegevuspiirkond ühtub maleva omaga. Pealikutekogul on oma pitsat, sissetulekud liikmemaksudest ja muist ettevõttest. Kogu kuulub valitsemiskorras malevapealiku valve alla.

Liikmeskond

jaguneb tegev- ja toetajaiks liikmeiks. Tegevliikmeks on kõik pealikud alates rühmapealikest kõrgemale ja neile ametiastmelt vastavad eri- ning teised pealikud. Toetajaiks liikmeiks võivad saada endised tegevliikmed ja teenelised KL toetajad liikmed.

Vabatahtlik tegevliikmeks kuulumine ei ole mõeldav, sest sel juhtumil jääks osa pealikuid kogust kõrvale ja nii ei suudaks kogu täita neid ülesandeid, mis ta on omistanud. Arusaadavalt tuleb kogu tegevus kujundada nii mõõdukalt, et see ei muutu koormavaks liikmeile ja takistuseks Kaitseliidu otsesele tegevusele.

Liige, kes ei soovi osa võtta pealikutekogu tegevusest, ei tohiks ka kuuluda pealikute hulka, kuna tal selle tõttu puudub ka otsene side koostööks. Liikmeid võtab vastu juhatus ja ta peab ka vastavat nimistut.

Pealikutekogu juhtimine

toimub üldkoosoleku ja juhatuse kaudu. Üldkoosolek on juhtivaks organiks ja ta ülesandeks on kogu tegevuse määramine, eelarve, töökava ja aruannete vastuvõtmine, liikmete väljaheitmine, osakondade tegevuse korraldamine, valimised ja muud vajalised toimingud.

Üldkoosolek kutsutakse kokku „Maleva Teataja“ kaudu või kirjalikult ja ta on otsusevõimeline kokkutulnud liikmete arvust hoolimata, välja arvatud tavaliselt erandlikud otsused, mis vajavad kvalifitseeritud enamust.

Nii moodustavad siis üldkoosoleku kõik pealikud kogu malevast, seega siis kogu maakonnast. Muidugi ei ole võimalik siin palju pealikuid kokku saada, kuid antud põhikirja koostades arvati, et pealikutekogu tuuma moodustavad Viljandis asuva nelja malevkondliku üksuse pealikud ja et ka teiste malevkondade pealikuile ei võiks teha raskusi tulla kord aastas kokku või esindada end esindajate kaudu.

Tegelikult näib aga see kaalutus olevat siiski teostatamatu, kuna maakonna piirid ulatuvad kuni 60 km kaugusele. Nii tuleb tõenäoliselt pealikutekogu üldkoosolek kujundada samadel alustel kui maleva esindajatekogu oma, s. o. malevkondlike üksuste esindajate kaudu — seda eriti veel neis malevais, mis hõlmavad maamalevkondi. Nii on siis esindus võrdne ja tehtud otsused tagavad ka kõikide osakondade huvide kaitse.

Pealikutekogu juhatus on täidesaatvaks organiks ja ta esindab ka pealikutekogu. Ta koosneb 7 liikmest, kelledest 5 valib üldkoosolek ja maleva pealiku abi ning üks pealik maleva pealiku poolt nimetatuna kuuluvad juhatusse ameti poolest. Juhatuse auesimeheks on maleva pealik, kes kinnitab ka juhatuse ja üldkoosoleku otsused. Juhatus valitakse kaheks aastaks, väljatangemine toimub kahekaupa loosi teel.

Mittevalitavad juhatuse liikmed on ühendavaks lüliks maleva juhatuse ja staabiga. Kõne all olevas põhikirjas on juhatuse ühtlasi ka linnas asuvate üksuste pealikutekogu juhatuseks, kuna need üksused kuuluvad otseselt pealikutekogu alla ega moodusta eriosakonda.

On aga vajaline, et pealikutekogul oleks oma keskjuhatuse umbes samal kujul nagu seda on maleva juhatuse. Sel juhtumil ei oleks juhatuse koormatud osakonna tegevuse juhtimisega ja saaks nõnda end rakendada pealikutekogu üldjuhtimisele.

Pealikutekogu ülesannete otstarbekohasema täitmise huvides võib ja tulebki avada kohalikke

osakondi

malevkonna või sellele vastava üksuse pealikutekogu nime all. Need malevkonnad või malevkonnale vastavad üksused, kellele staabid asuvad samas linnas, kus asub maleva staap, võivad moodustada ühise osakonna. See on vajaline osakonna elujõulisuse mõttes ja niisuguses osakonnas on võimalik arendada ka tegevust hoopis laialisemas ja suuremas ulatuses kui maaosakonnas, kus liikmeskond asub laiali.

Osakonna tegevus toimuks samal alusel ja samade organite abil kui pealikutekogu enda tegevus ja juhtimine. Ainult juhatuse oleks 3-liikmeline ja selle esimeheks vastava üksuse pealik.

Ligemalt osakondade tegevuse määrab kodukord, mille vastu võtab üldkoosolek ja kinnitab maleva pealik.

Pealikutekogu revideerivaks organiks on 3-liikmeline

revisjonikomisjon.

Pealikutekogu

tegevuse lõpetamine

toimub üldkoosoleku, KL ülema või maleva pealiku otsusel ja maleva enda likvideerimisel. Varandus langeb kas malevale või KL Ohvitseride Kogule.

Kuidas asutada pealikutekogu?

Ülalnimetatud põhikirja kavandi saatis KL staap ka tutvumiseks ja seisukohavõtmiseks kõigile maleva staapidele. See põhikiri on olnud lühemat aega rakendatud Sakalamaa Malevas ja selle juures on selgunud mõningad puudused, millede kohta käesolevas kirjutuses on avaldatud ka nende puuduste kõrvaldamise võimalused.

Üldiselt näib, et pealikutekogud tuleb organiseerida ja kujundada samal kujul kui maleva organisatsioon. Osakondade esindajate kokkutulek esindajatekogu või üldkoosolekule ei tohiks olla raske, liiatigi kui niisuguse koosoleku saab rakendada mõne malevasse puutuva vajadusega käsikäes.

Tuleb ka ette arvestada, et eriti maaosakondade juhtimine oleks võimalikult lihtsustatud ega asetaks eriliselt suuri kohustusi ning koormusi pealikuile, kellede arv maal on väike ja kes nii on seotud Kaitseliidu otsuste ülesannetega.

Ka on vajaline, et pealikutekogudel, vähimalt linnamalevais, oleksid juriidilise isiku õigused. Seda tuleb eeldada eriti sellest seisukohast, et siin võib tekkida vajadus ja ka võimalusi kinnisvara muretsemiseks.

Heaks tuumaks pealikutekogude tegevuse arendamiseks on pealiku aeg-ajalised kokkutulemised. Sakalamaa Malevas on selleks n.-n. vestlusõhtud, mis on malevkondade staabi liikmeile ja mis toimuvad linnama-

levkonnas kord nädalas, kuna maamalevkonnas 1—2 korda kuus. Need vestlusõhtud on annud häid tulemusi ja on aidanud pealiku rakendada nende otsuste ülesandeid. Jääb vaid üle neid vestlusõhtuid laiendada kõigile pealikuile teatud tähtpäevil. Nende kokkutulemistes sisustamiseks peaks olema rohkeid võimalusi.

Milleks vajame pealikutekogu?

KL kuuluvail ohvitseridel on oma kogu, kuid teised pealikud ei oma mingisugust organisatsiooni, mis aitaks neid liita ja arendada vastavaid huvialasid. Selle puuduse aitaksid kaotada pealikutekogud.

Kaitseliidu pealikutekogude tegevusest võib eeldada nii Kaitseliidule kui ka pealikuile endile järgmisi hüvesid:

1. Pealikutekogu aitab kaasa pealiku ligemale tutvumisele ja sõpruse arendamisele, mis ei ole võimalik eriti maamalevkonnas, kus pealikud elavad üksteisest kaugel ja kus ka tööalad ei soodusta ligemat kokkupuutumist.

2. Pealikutekogu toob pealiku Kaitseliidule ligemale ja aitab vastastikusel nõuandel pealiku rakendada ning virgutada nende otsuste ülesannete täitmisele oma alal. Ta kasvatab pealiku ühiseks pereks.

3. Pealikutekogu loob tihedamaid koostöö võimalusi, aitab kaotada loidust ja võimaldab uute ideede tekkimist ülesannete rakendamisel.

4. Pealikutekogu aitab tõsta pealiku iseteadvust ja kohusetunnet antud ülesannete täitmisel. Selleks tuleb pealikutekogusse vastuvõtmise toimetada pidulikult ja arendada muid traditsioone pealiku kõrge kutse vääristamiseks.

5. Pealikutekogu arendab ühtekuuluvuse tunnet ja relvavendlust, viib õiglasele üksteise mõistmisele ja töös vajalisele kaasaaitamisele.

6. Pealikutekogu aitab kaotada vihavaenu ja intresse, mis tihti tekivad kergel käel ja aitavad asjatult lõhkuda tehtud tööd. Töös on vaja tervet vaimu.

7. Pealikutekogu aitab tõsta pealiku eetilist taset ja elurõõmu, arendab käitumist ja õpetab kõrgelt hindama enda, KL ja oma üksuse au ja head nime.

8. Pealikutekogu toetab pealiku vaimseid harrastusi ja võimaldab endatäiendamist teadmises, mis on vajalikud pealikuile ja ka enda isikule.

9. Pealikutekogu aitab kasvata isamaalisi, rahvuslikke ja riigikaitselisi veendumusi.

Need on hüved, mida võiksid arendada pealikutekogud. Kui saame sel alal teha tööd, siis kõrvalduksid mõnedki pahed, mis raskendavad KL tegevust. Seda peame suutma.

Siis omame püsivamaid pealiku, oma me võimsa juhtkonna ja tunneme end veel enam ühise perena väärtuslikus töös Kaitseliidu ja isamaa kasuks.

Asutame pealikutekogud!

A. Kivirähk,

Sakalamaa Maleva propagandapealik.

Sakalamaa Maleva laskevõistlused Võnnuga

Juba aastaid tagasi on Kaitseliidu Sakalamaa malev loonud lähemad suhted Lätis 10. Cesu aizsargu pulks'iga — Võnnu kaitseliidu 10. rügemendiga. Selle tagajärjel on kujunenud traditsiooniks iga aasta korraldada vastamisi malevate esinduse ja laskurmeeskonna sõpruskülastäike vaheldumisi Võndu ja Viljandisse, kus ühtlasi toimuvad sõprus-laskevõistlused. Kahe naaberriigi kaitseliidu üksuste kohtamine ei ole mõeldud mitte ainult meeskondade laskejõu katsumiseks, vaid ka malevate sõbralike suhete süvendamiseks ja mõlema riigi kaitseliidu heanaaberlikuks mõistmiseks nende suure töös.

Tänavune laskevõistlus Sakalamaa maleva ja Võnnu 10. rügemendi vahel oli arvult seitsmes ja toimus Läti pinnal — Võnnus — 3. ja 4. septembril. Selleks Sakalamaa maleva esindus, eesotsas maleva pealiku kt. major Tarmakuga, ja laskurmeeskond sõitis 3. skp. hommikul autobusega Võndu, viibides seal külalislahkete lätlaste juures kaks päeva.

Lätis viibides sai Sakalamaa maleva meeskond lätlaste poolt siira külalislahkuse osaliseks. Sakalamaalasi võeti kõikjal pidulikult vastu. Juba piirile, Laatresse, oli Võnnust sõitnud vastu 10. rügemendi esindajaid. Võnnus olid ametiasutused ja suuremad ehitused kaunistatud Eesti ja Läti lippudega. Eestlasi tervitas saabumisel Võnnu 10. rügemendi ülem Janis Pubulis koos Võnnu linnapea R. Kauce ja teiste kohapealsete kõrgemate ametiisikutega. Sakalamaa maleva esindusega sõitis Võndu kaasa ka Naiskodukaitse Sakalamaa ringkonna esinaine pr. A. Tassa, kes Võnnus viibides oli sealse naiskodukaitse külaliseks.

Võnnus viibides Sakalamaa maleva pealiku kt. major R. Tarmak asetask maleva nimel pärja Võnnu langenuate mälestussambale ja Weselauskases Vabadussõjas langenud eestlaste ühiskalmule. Võnnu kaitseliit korraldas külalislale väljasõite ümbruskonna kauneimate kohtadesse ja tutvustas kuulsaid Võnnu lahinguvälju, kus eestlased löid lõplikult tagasi landesveeri pealetungid. Südamlikke muljeid said eestlased Weselauskasest, kuhu oli kogunenud naaberriigi külalisi vastu võtma rohkesti ümbruskonna elanikke, eesotsas kohaliku vallavanema, kaitseliidu ja naiskodukaitse esindajate ja orkestriga. Suurim vastuvõtt oli ilusas Rauna (end. Ronneburgi) alevikus, mis samuti oli ehitatud Eesti ja Läti lippudega. Siin võeti eestlasi vastu jälle orkestri ja lilledega. Üldse oli kõikjal, kuhu külalislahked lätlased juhtisid Sakalamaa maleva esindajaid ja laskureid, pidulikku vastuvõtte. Hüüti vastamisi Eestile ja Lätile korduvalt „elagu“. Kõnedes lätlased rõhutasid korduvalt eestlaste suurt abi vabadusvõitlustes nende iseisvuse eest enamlaste ja landesveeri vastu.

Sakalamaa Maleva esindajate vastuvõtt Võnnu Kaitseliidu maja ees

Sakalamaa Maleva esindus ja laskurid koos lätlastega pärja panekul Võnnu langenuate ausambale

Kõik eelmised 6 laskevõistlust Sakalamaa maleva ja Võnnu 10. rügemendi vahel on lõppenud Sakalamaa maleva võiduga, kuid tänavu esmakordselt jäi võit Võndu, sest Võnnu laskurid saavutasid üldkokkuvõttes 1-silmalise edu. Senised laskevõistlused on peetud peagu iga kord isesuguste tingimustega, kusjuures aga võistlusrelvaks enamikul võistlustel on olnud sõjapüss ja püstol. Mulluse ja tänavuse võistluse tingimused olid ühed ja samad. Vintpüssidest laskmine koosnes kahest osast: punktilaskmine 300 m distantisilt à 10 lasku asendist ja lahinguilmeline laskmine 200 m distantisilt lamades 10 lasku lamava laskuri 10-ringilisse kujusse. Punktilaskmise kõigi asendite koguaajaks oli 2 ja pool tundi, kuna lahinguilmelise laskmise ajaks oli 1 minut. Püstoleist laskmine toimus 30 m distantisilt 10-ringilisse märklehte 7 lasuga 1 minuti jooksul.

Kõigil seni peetud võistlustel on ilmnenud läti laskurite märgatav paremus lahinguilmelises laskmises, kuna punktilaskmisel ja laskmisel püstoleist on saavutanud paremuse Sakalamaa maleva laskurid. Võistluse üldtulemus arvestatakse kogupunktidega kõigilt aladelt kokku.

Tänavustel võistlustel saavutas Võnnu 10. rügemendi laskurmeeskond kokku 2702 ja Sakalamaa maleva meeskond 2701 silma. Sõjapüssist punktilaskmisel oli Sakalamaa maleva tagajärg 2129 ja lätlastel 1973 silma, kuna lahinguilmelisel laskmisel olid tagajärjed vastavalt 358 ja 560 silma. Püstolilaskmise tagajärjed olid: sakalamaalasil 214 ja lätlasil 169 silma.

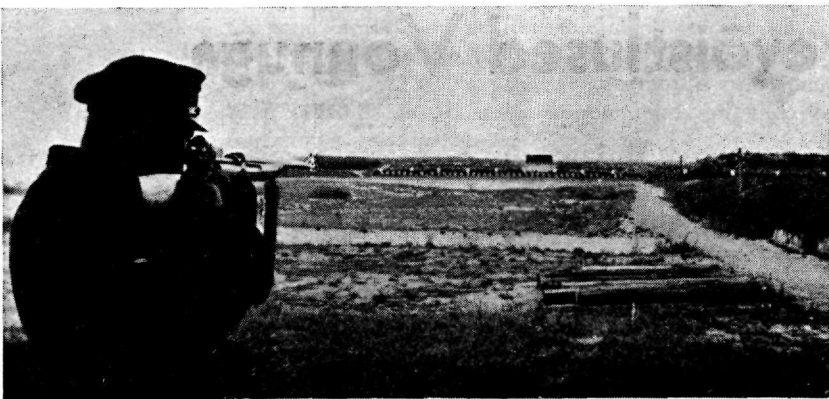
Individuaalselt kuue parima laskuri tagajärjed vintpüssist laskmises kujunesid järgmisiks:

1. Martins Harju (Võnnu) — 304 silma, 2. Edgar Smits (Võnnu) — 298 s., 3. Janis Russovs (Võnnu) — 292 s., 4. Jaan Aua (Sakalamaa) — 281 s., 5. Alfons Rebane (Sakalamaa) — 272 s., 6. Janis Leitis (Võnnu) — 270 s.

Püstoleist laskmises tuli esikohale Aleksander Hüva (Sakalamaa malev) — 57 silmaga, 2. Peters Russovs (Võnnu) — 52 silmaga ja 3. Alfons Rebane (Sakalamaa) — 50 silmaga.

Võrdluseks olgu toodud mulluste võistluste tagajärgi. Siis saavutas Sakalamaa maleva meeskond sõjapüssist kokku 2492 silma ja Läti meeskond 2459 silma. Individuaalselt tuli esikohale J. Põru Sakalamaa malevast 293 silmaga. Püstoleist laskmise võitis mullu Sakalamaa malev 238 silmaga lätlaste 173 silma vastu ja esikohale tuli Sakalamaa malevast E. Välk 58 silmaga. Ka kaks järgnevat kohta langes sakalamaalasil.

V. Köpp.

Suurvõistlused on ukse ees

Kaitseliidus peetakse aasta jooksul üle ühe tuhande laskevõistluse. Nii peeti 1937. a. 1027 laskevõistlust, millest võttis osa 38443 laskurit; 1936. a. oli laskevõistluste arv veelgi suurem: 1292 võistlust 51195 osavõtjaga.

Laskevõistluste korraldamisega Kaitseliit on tunnult tõstnud laskeosavust suurearvulises kaitseliitlaste peres. Laskevõistlustel on selgunud meie parimad laskurid, kes on väärikalt kaitsnud oma üksuse, Kaitseliidu ja Eesti värve nii välis- kui ka rahvusvahelistel laskevõistlustel.

Laiemaulatuselisimad osavõtjate arvult (välja arvatud „Karikavõistlused“) on Kaitseliidu meistrivõistlused. Kaitseliidu meistrivõistlustest võtavad osa kõik malevad oma parimaist laskureist moodustatud meeskondadega. Seega need laskevõistlused on meie eliitlaskureile iga-aastasiks pidulikeks suurvõistlusiks.

Käesoleval aastal Kaitseliidu meistrivõistlused peetakse 16., 17. ja 18. septembril Tallinnas. Olgu tähendatud, et Kaitseliidu meistrivõistluste sarja k. a. esmakordselt võetud noorte üleriiklikud meistrivõistlused peeti 20. augustil, millest on toodud kokkuvõtte eelmises „Kaitse Kodu!“ numbris ja mille tulemused võetakse arvesse eelolevatel KL meistrivõistlustel parima maleva väljatoomisel.

Eelolevatel meistrivõistlustel võisteldakse järgmistel aladel:

1. küttide klassis punktilaskmises;
2. küttide klassis lahinguilmelises laskmises;
3. laskurite klassis lahinguilmelises laskmises;
4. väikekaliibri eripüssi klassis 102 (96) meest;
5. väikekaliibri eripüssi klassis ja
6. raskekuulipildujast laskmises.

Üheaegselt Kaitseliidu meistrivõistlustega peetakse Tallinnas korrespondents-laskevõistlused Poola Küttide Liiduga muutmata sõjapüssist ja väikekaliibrüssist laskmises. (Poola kütid võistlesid Krakovis 25. ja 26. juulil s. a.).

Meistrivõistlusteks on üles antud:

1. küttide klassis (iga võistleja on kohustatud võistlema nii punkti- kui ka lahinguilmelises laskmises) 150 (142) meest;
  2. laskurite klassis 150 (123) meest;
  3. väikekaliibrüssi klassis 150 (111) meest;
  4. väikekaliibri eripüssi klassis 102 (96) meest;
  5. raskest kuulipildujast laskmises 78 (83) meest.
- (Arvud klambreis näitavad võistlejate arvu vastavas klassis 1937. a. KL meistrivõistlustel.)

Seega kokku KL meistrivõistlusteks on üles antud 630 võistlejat, kes ka kõik laskumisele välja tulevad. Üksiknimesi-võistlejaid on 439 meest, kuna suurem osa võistlusist osavõtjaist võistleb kahel alal.

Kõigile on selge, et nii suurte laskevõistluste läbiimine nõuab rohkearvulist ja asjatundlikku kohtunike aparatuuri ja palju abitööjõude (märkide ilmutajad, abikohtunikud, ühtlasi lasketagajärgede ülesmärkijad, telefonistid jne.). Kuna laskevõistlused toimuvad mitmel laskerajal korraga, on ette nähtud 550 kaitseliitlast abitööjõududena.

Meistrivõistlused toimuvad järgmistel kohtadel ja aegadel:

1. küttide meistrivõistlus punktilaskmises — Mustamäe 300 m laskerajal 16. ja 17. septembril kella 1200—1800;
  2. küttide meistrivõistlus lahinguilmelises laskmises Valdeki laskerajal 16. ja 17. sept. kella 1200—1800 ;
  3. laskurite meistrivõistlus — Mustamäe 300 m laskerajal 17. ja 18. septembril kella 0700—1100;
  4. väikekaliibrüssi meistrivõistlus — Sõjaväe Õppeasutiste 50 m laskerajal 16. ja 17. septembril kella 1200—1600;
  5. väikekaliibri eripüssi meistrivõistlus — Sõjaväe Õppeasutiste 50 m laskerajal 17. ja 18. septembril kella 0700—1100;
  6. raskekuulipildurite meistrivõistlus — Valdeki laskeväljal 17. ja 18. septembril kella 0700—1100.
- Korrespondentslaskevõistlused Poola Küttide Liiduga peetakse:
1. sõjapüssist laskmises — Sõjaväe Õppeasutiste 300 m laskerajal 17. sept. kella 0700—0930;
  2. väikekaliibrüssist laskmises — Sõjaväe Õppeasutiste 50 m laskerajal 18. sept. kella 0700—0930.
- Korrespondentslaskevõistlusil mõlemal alal võistleb 12 laskurit.

Kõigis malevais on meeskondade ettevalmistamises tehtud intensiivset tööd. Rohkearvulisel sisemisel laskevõistlusil malevais iga allüksus on selgitanud oma parimad relvakäsitsejad. Need parimad laskurid on kõik osa võtnud malevais peetud malevate meistrivõistlustest ja, nagu seal saavutatud tagajärjed näitavad, eelseisvad Kaitseliidu meistrivõistlused töötavad tulla eriti pinevad.

Soovime kõigile meistrivõistlusist osavõtjaile võistlejaile edu ja saavutada neil võistlusil oma parim.

H. Virit.

Briti lõvi Palestiina võrgus

Seisukord praegu. - Kas on kohane kõrvutada Abessiinat ja Palestiinat? -
Inglased püüavad saavutada probleemi lahendust, aga mitte maale surnuaia-rahuh

Paari nädala eest saabus tagasi kodumaale endine „Kaitse Kodul“ tegevtoimetaja ja praegune kaastöeline, „Pvl.“ toimetaja Evald Jalak-Viskel, kes teostas pikema matka Palestiinasse. Pühal Maal veetis E. Jalak üle kahe nädala, külastades kõiki neid linnu ja maakohti, mis seal, hoolimata juba aastaid kestnud ja üha ägedamaks ning ohvririkkamaks muutuvast sissisõjast, talle praegu olid kättesaadavad kui ajakirjanikule ja välismaalasele. E. Jalakal õnnestus peale inglaste ja juudi ringkondade astuda ühendusse ka araabia terroristide enestega, kord selleks sõites isegi nende leeri mägestikku — ja siis lahkudes sealt ainult veerand tundi enne seda, kui saabus kohale inglaste rahustussalk. Oma isiklike muljete põhjal, samuti kasutades kohapealseid mõlemapoolseid andmeid, püüab autor alljärgnevas artiklis vastata küsimusele, mis on tekkinud ammu ehk nii mõnelgi meie lugejal — millega on seletatav, et vägev maailmariik Suur-Britannia juba 2½ aastat kestnud püüete järele ei jõua juba kord summutada sissisõda Palestiinas, kus elutseb ju ainult 800.000 araablast ja mis seejuures on Briti impeeriumi üks strateegiliselt tähtsaimaid sõlm-punkte?

Iga kuu esimestel päevadel avaldab Palestiina High Commissionerile alluv julgeoleku-amet britlikult kuiva ja lakoonilise aruande, mis kõlab umbes nii: „Möödunud kuul on Palestiinas heakorra säilitamisel saanud surma 10 Briti sõdurit ja politseinikku (neist kolm ohvitseri), haavata 18 (neist ohvitseri 2); juute — surma 42, haavata 63; araablasi — surma 186, haavata 130.“

Sest statistika ja hea toon on püha: peab teadma, kui kallid on Palestiina hind mitte üksnes naelsterlingeis, vaid ka inimeludes — seejuures aga keelab hea toon kõnelemast mässust, sissisõjast või rahutustest, kõik see on ainult „heakorra säilitamine“, muud ei midagi.

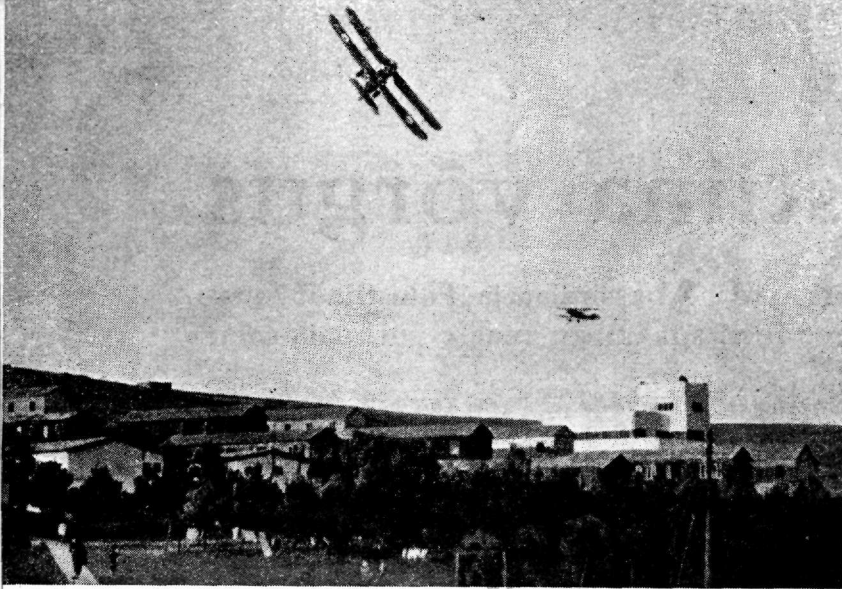
Seejuures kestab sellane „heakorra säilitamine“ Palestiinas vahet pidamata juba 2½ aastat. Nii on inglasil tulnud sellaseid heakorra statistika-bülletääne avaldada juba 30 korda ja praegu arvestatakse selle aja kestes surmasaanute arvu umbes 4000-ga, kuna haavatuid on vähimalt kaks korda nii palju. Asjatundjad peavad aga surnute arvu tegelikult palju suuremaks. Sest araabia terroristid, kus nad aga saavad, viivad alati oma langenud ja haavatud kaasa — neid ei saa statistika parimagi püüdlikkuse juures kuidagi arvesse võtta, sest et neid pole registreeritud, ega saa neid ka teha kindlaks mõne seni elanud isiku puudumise tõttu, kuna õige hea hulk, kui mitte enam, avalikke araablaste terroristide, sääraseid, kes usaldavad rünnata Inglise väesalku ja patrulle, on pärit teiselt poolt Palestiina piire — Süüriast, Transjordaaniast, Irakist ja isegi Itaalia Tripolisest. Meenutagem siinkohal aga veel majanduslikku hiiglakahju, mis pidev „heakorra säilitamine“ on toonud Palestiinale enesele hävitustena ja Britile kuludena.

Sama aja kestes meie siin oma Euroopa-nurgakeses peagu iga päev oleme lugenud ajalehtedest veristest rahutustest Palestiinas, terrorist, pommi- ja miinianta-
taatidest, kallaletungidest asulatele, ametiasutustele, Briti väeosadele ja politseipunktile, viimasel ajal

isegi rünnakutest linnadele, kõnelemata päris harilikest seljatagant mahapõmmutamistest üksikisikute suhtes. Võib-olla oleksime kõige sellega 30 kuu kestes juba harjunudki kui permanentse ja paratamatu nähtusega selles maailma-osakeses, kui too verine ja pidev talgu seal just viimasel ajal poleks võtnas aina ähvardava-
maid dimensioone ning iseloomu, mida tegelikult enam ei saa eraldada päris-sõjast. Ning seda just ajal pärast seda, kui Inglismaa lõpuks näis otsustavat teha lõpu tollele verisele mängule seal ning on kohale saatnud tugevaid ja moodsaimate sõjamasinate ja relvadega varustatud väeosi mitte üksnes lähedasest Egiptusest ja ka Küprosest, vaid ka emamaalt. Paistab, nagu oleks Briti maailmariik võimetu saada jagu tollest käputäiest, 800.000-st, pooltsiviliseeritud araablastest, kes Palestiinas elutsevad... Sest sealne 400.000-line juutide mass pole seni veel hakanud vastu Briti ülemvõimule, esines terrori algul ja ka praegu kannataja osas ning rünnata-
vana, mis pärast ta oma suuremas osas kõigiti püüab olla abiks inglastele.

Araablaste kihutuskõnelejad võivad veel praegugi peagu täiesti vabalt liikuda ja kutsuda rahvast vastuhakkamisele

Briti lennukid tiirlemas juutide asunduse ümbruskonnas, kust teostati rünnak. Just viimasel ajal leiab rohket kasutust selline „õhupatrulleerimine“

Milles siis asi seisab? Nii küsib nii mõnigi. Miks kord inglased ei tee lõppu sellele mängule? Itaalia valutas vähem kui aastaga üle miljonruutkilomeetrilise ning maastikult palju ebasoodsama Abessiinia, kusjuures abessiinlastel oli ometi aastatuhandete vanune organisatsioon, sõjaväekorraldus ja nende poolt oli kogu maailma vähemalt moraalne toetus. Siin aga, Eestist kaks korda ja Abessiiniast 42 korda väiksemas Palestiinas, kus pealegi kolmandik elanikke on inglaste poolt, Briti lövi tundub nagu mässituna püügivõrkudesse juba 2½ aastat.

*

Selline ja selliselt võrreldav näib Palestiina verine sepikoda siiski ainult eemalt vaadates, asjasse süvenematult. Kõigepealt ei või võrrelda Abessiinia vallutamist Palestiina praeguse seisukorraga. Olgu see üteldud kohe algul neile, keda olen kuulnud selliseid võrdlusi toomas — paljusid juute Palestiinas oma meelekibeduses, aga ka mitmeid eestlasi kodumaal.

Itaalia läks Abessiiniat vallutama aastaid kestnud sihi- ja kavakindla ettevalmistuse järele. Inglismaad aga tabasid 1936. a. Jaffa streigist alanud sündmused täiesti ettevalmistamatult. Maal oli juba ligi 30 aastat kestnud päris eeskujulik rahu ja kord. Aina hoogsamaks muutuv prosperity, millest nii suur osa sai osaks ka araablastele, näis võtvat kõik mured maa tuleviku suhtes. Inglismaa isegi kartis salaja, et juutide kiire sisserändamine ja kapitalide juurevool muudavad Palestiina liig ruttu seevõrra stabiliseerunud mandaatmaaks, et senisel ülemvalitsejal tuleb talle varsti anda iseseisvus — nagu see oli juba antud, näiteks, Irakile. Kuna aga Palestiina omab impeeriumi suhtes määratu tähtsuse mitte üksnes Mossuli õlijuhtmete sihtpaigana ja liiklemise vahejaamana Indiasse ning mere-tagustesse dominioonidesse, vaid ühtlasi on ka teiseks lukuks Suessi kanalile ning Vahemere idaosas oma Haifa sadamaga ning sinna suubuva õlijuhtmega on ideaalseks toetuspunktiks Briti laevastikule, siis — tõtt ütelda — ei sobinud Londoni kavadega Palestiina täielik iseseisvus just kõige paremini. Sellest siis tõsi-asi, et rahutuste algul ei pandudki nii väga rõhku nende

kohesele mahasurumisele ega rigoroossele rahustamisaktioonile — ainult sellisel tegumoeel võib Oriendis üks võõras võim püsida.

Oleks tingimata vale ütelda, et inglased meelega lasid araablattel mässata ja juute terroriseerida, põletada nende asundusi, maju ja istandusi, nagu seda praegu Palestiinas jutustavad meelekibedad juudid. Viimased ütlevad lausa välja, et Inglismaa ise kutsunud rahutused välja, et nii veel ikka kordahoidjana saada Rahvasteliidult mantaadi ebaküpse Palestiina rüpehoidmiseks kas või igavesti. See süüdistus on tingimata väär. Kui Inglismaa tahtnuks Palestiinat endale pärisomanduseks, ta saanuks selle ilma pikema jututa — nii palju Inglismaa sõna veel ikka maksab. Vähemalt Rahvasteliidus. Kuid kainelt mõtlemaid inglasi hakkas kohutama juutide liig kiire sisserändamine: ainsa aasta jooksul üle 60.000 ehk üle 6% kogu maa elanikkonnast — maale, mis ei oma peagu mingisuguseid loodusvarasid, mille põllupind on vaene, mille asustusprotsent juba nüüdki tundub liig suurena, võrreldes mõne Euroopa riigiga (50 elanikku kõrvalise maa ruutkilomeetrilel), maale, kus praegu seal mõneski juudi asunduses — küll suure armastusega, aga veel suuremate kuludega — toodetavad produktid lähevad ligi kolm korda kallimateks Euroopa omadest. Sest tegelikult nii mõnigi juudi uus-asundus on ju majaduslikult ainult vesivõsu, võib püsida ainult nende suurte otseste ja kaudsete toetuste najal, mida Palestiina Jishaw (juutkond) saab välismaa juutidelt. Inglise on kainelt mõtlej majandusmees. Ta omab küll ka suure homearmastuse, mõistab seega ehk ka juutide igatsust oma maa järele paremini kui mõni teine. Kuid ühtlasi nägi ta ette, et kui selline ainult ideeline investeering ühes suure sisserändajatevooluga kestab, siis peab varem või hiljem tulema krahh. Sest ükskord tüdib ju ka väljaspool Palestiinat asuv juutkond alatiste toetussummade andmisest. Kuna aga mitmelgi mõistetaval põhjusel ei tahetud otseselt juutidele sulgeda Palestiina ust, siis olid alanud araablaste rahutusnaginad kui mitte just tere- tulnud, siis vähemalt „võrdlemisi õigel ajal saabunud pahe“. Sest araablaste esialgne suund oli mitte inglaste, vaid just juutide vastu. Ja inglased lootsid, et olukord, kus Palestiina siiski pole veel mõni juba küps „töötatud maa“, kainestab ka juute — et nad enam nii rohutirtsuparvlikult Palestiina poole ei rühiks.

Rahutuste alates oli inglasil Palestiinas sõjajõude maksimaalselt 5000 meest, kaasa arvatud ka inglastest, araablattest ja juutidest koosnev 1000-meheline politseikorpus. Kui siia kõrvale seame Itaalia 650.000-mehelise armee Abessiinia vallutamisel ja praeguse 300.000-mehelise „garnisoni“ seal Aafrika kantsis ning meenutame, et praegugi pole inglattel Palestiinas sõja- ja politseijõude rohkem kui ainult 12.000 meest (+2000 abipolitseinikku), siis võime ometi teha imetlusväärse kokkuvõtte: suhteliselt kummagi maa — Abessiinia ja Palestiina — rahvaarvuga vajavad itaallased Abessiinias 1 sõduri iga 33 elaniku (vallutamise ajal 1 sõdur iga 15 elaniku), inglased Palestiinas enne rahutusi 1 sõduri iga 600 elaniku, praegu aga 1 sõduri iga 86 elaniku kohta, s. t. ühel inglaste sõduril-politseinikul tuleb Palestiinas valvata ligi kolm korda suuremat elan-

nike hulka kui ühel itaallasel Abessiinias. Kusjuures Palestiinas ka praegugi on julgeolek märksa suurem kui Abessiinia ükskõik millises osas! Ning ka korrapidamisel langemise protsent on Palestiinas inglasterahvastel märksa väiksem kui itaallastel Abessiinias nende eneste ametlike teadete järgi. Vahe seisab vaid selles, et Itaalia on teadete suhtes oma saagi sulgenud seitsme luku taha, sealt ei lubata välja ühtki sõnumit, Palestiinast aga telegraferitakse iga väiksemgi politseile vastuhakk veel samal tunnil maailma kõigi telegraafiagentuuride poolt iga ilmakaare poole.

✱

Briti lövi ei vintskle Palestiinas sugugi araablase püügivõrkudes! Inglased pole seal veel maad õieti rahustama hakanudki. „Rahustama“ selle tavalises mõttes mässude ja rahutuste puhul. Ning seega pole inglaste oskussõna „heakorra säilitamisest“ praeguste sündmuste puhul sugugi nii kohatu.

Araablased muidugi teevad, mis nad aga suudavad. Ning rohkem kui praegu nad ei suudagi. Inglased teavad seda väga hästi. Nad on selliseid käärirahutusi elanud üle varemgi oma päratu riigi mõnes teises osas. Tõsi, need pole seal ehk olnud nii laiaulatuslikud, nii kavakindlad ja — lubatagu ütelda — nii moodsad. Ent inglaste põhimõtteks on alati olnud: mitte kaotada närve! Võidab see, kes omab tugevamad närvid! Nii araablased kui ka juudid on Palestiinas juba närve kaotamas — inglased aga on tänaseni säilitanud oma külma vere.

Inglased võinuksid rahutused rigoroosselt lämmatada nende eos kohe algul. Nad suutnuksid seda alati hiljem, nad suudaksid seda ka praegu. Nädal või kaks tõelist terasluua-tööd — ja maal oleks täielik rahu. Ent inglased ei taha ühelegi maale luua surnuaia-**rahu**, nagu on seda ehk loodud mõnelgi pool teiste rahvaste poolt. Inglise praegune teguviis Palestiinas pole veel tunnus Briti lövi nõrkusest. See on tõeliselt üks neid väheseid lootuskiiri praegu nii tumedas maailma-taevas, et siin pole veel kõik otsustatav ainult sõjalise ja toore jõuga, vaid et vahest jääb ka õigus peale. S. t. lootuskiir, mis annab julgustust kõigile maailma väikerahvastele. — Inglismaa võib saada küll sunnitud võtma Palestiinas teised toonid. See sünnib siis, kui suurenev oht kuskil mujal maailmas nõuab temalt jõudude koondamist. Sel juhul ta muidugi lõpetab karmilt araablase senise „mängu“ Palestiinas, et kogu impeeriumi jõud suunata sinna hädaohtlikumasse kohta. Selline moment näibki pea saabuvat, vähemalt selle võimalus. Sellest ka viimase aegsed rohkenevad sõnumid aina uutest „sündmustest“ Palestiinas: inglased ise hakkavad siin rohkem peale suruma.

Mis aga seni sündis Palestiinas, see oli inglaste poolt ainult tark äraootamine. Seisukorda võinuks drastiliselt defineerida nii: **araablased ja juudid mässasid omavahel ja vahest inglasterahvast vastu ja inglased — pidasid seejuures korda.** Inglased kohtlesid pärisrahvast kui haigeid lapsi. Nad mõistsid väga hästi, et terakene õigust peab olema araablaster ja teine terakene juutidel. Kuid kui seda terakest pakutuks kummalegi kohe algul, ei võtnuks kumbki seda vastu. Tuli

oodata, kuni nad üksteist vastastikku „pehmeks“ mäsavad ja lõpuks tüdivad — et siis kolmandana, kõrgeamana, tugevamana ja targemana, aidata kaasa lahendusele.

Inglased rahutusaja esimesel poolel muidugi ei näinud ette, et see kõik kestab nii kaua. Nad ei näinud ette ka seda, et praegune võitlus lõikab nii sügavalt mõlema rahva hingesse. Kõigepealt ei näinud nad ette, et mässumehed saavad nii rohkelt välisabi relvade, raha ning ka juhtide ja päris reameeste näol kui see praegu voolab terroristidele naabermailt ja ka mõnest välisriigist, kelle huvides on, et Briti maailmariigi see osa nii pea ei rahuneks. Nad ei näinud ette isegi seda, milline hirmus relv on tänapäeval raadio, mida veel ei tuntud maailmasõja-päevil: Itaalia Bari raadiojaama araabiakeelsed saatet ja nende vastukaja Palestiinas annavad nüüd tulevikuks väikesel elamuse sellest, kuivõrd mõjuva relvana on võimalik kasutada lihtsat raadiojaama sõja ajal. Inglased pole Palestiinas veel tänaseni kuigi ulatuslikult piiranud elanike kodanlike vabadusi — nad on selleks liig humaansed. Pole teostatud veel ühtki tõelist karistusekspeditsiooni, kus koha peal ja ilma kohtuta oleks lastud maha inimesi ainult kaebuste põhjal. Mõnele külale on pandud kontributsioon, lastud hooneid õhku või neist sõidetud tankidega üle ainult neil harvadel juhtumitel, kui sealt külast või majadest inglise korrahoiu patrulle tulistati, kuid elanike ühteohju tõttu ometi osutus võimatuks terroristide isikute kindlakstegemine. Palestiinas on mässugi ajal tehtud ja saadetud toime surmaotsuseid vähem kui mõnes harilikus Euroopa demokraatlikus riigis harilikul ajal, kõnelemata mittedemokraatlikest maist.

Inglaste sellisel pehmusel on muidugi oma tungivad põhjused. Palestiinat ümbritsevad araablase maad ja riigid — ei taheta sattuda vastolla kogu Araabia ja islami maailmaga. Teiseks aga tuntakse kohustusi ja juutide vastu, neid kaitseb omast kohast ka Ameerika. Seepärast tüürib Briti poliitika Palestiinas sihikindlalt mingisuguse lõpliku, mõlemale poolele vastuvõetava kava poole, milline see ka oleks. Ajalugu ei tea ühtki juhtumit, et ühel maal oleks olnud kaks vaenulist rahvast korraga valitsejad. Palestiinast katsetati sellist teha, siin pidid võima üheaegselt olla peremehed nii juudid kui ka araablased. See katse on ebaõnnestunud. Kõik märgid näitavad, et nüüd või tulevikus Inglis-

Inglise vahipostide rida ja okastraataed kahe vaenulise linna, Jaffa ja Tel Avivi, vahel

UNUSTATUD JUUBILAR

Tagasivaateid Eesti Aleksandri kooli 50 a. juubeli puhul

Sel sügisel täitus 50 aastat tõusva eestluse valulapse — Eesti Aleksandri kooli — avamise päevast. Eesti Aleksandri kooli ümber arenenud liikumine oli kahtlemata üks suurimaid ja mõjukaimaid rahvuslikke üritusi, mida vaevalt saab kõrvutada mõne teisega. Kui Eesti Kirjameeste Selts suutis aastate keskel koondada enda ümber eesti rahvuslikult ärrganud haritlaskonna nii linnas kui maal, siis Eesti Aleksandri kooli mõte haaras palju laiemaid kihte, tungides maa kõige pimedasse kolkasse. Kuigi kavatsus algatatud kujul jooksis karile, ei peaks andma see põhjust meie vanimat rahvuslikku üldüritust tema tähtpäeval hoopis unustada, sest kogu Eesti Aleksandri kooli lugu on üks olulisimaid osi eesti rahvusliku ärkamise üldideoloogiast, eriti aga emakeelse kooli ideestiku alalt. Tema teostamiseks loodud organisatsioon oma kindla keskusega ja abikomiteedega üle kogu maa on kahe aastakümne kestes ärkava eestluse esimeseks rahvuslikuks kooliks, mis tekitas ja kasvas õpetajaid ning mille kaudu kasvatati rahvahulkades isetegevuse ja võitluse tahet nii sõna kui ka teoga. Siit peegelduvad olulisemad elemendid ja nähtused eesti rahvusliku liikumise ajaloost. Tõsi, kool jättis algatajale kui ka kogu rahvale kibeduse ja pettumuse tunde. Kuid see ei vähenda ürituse ajaloolist tähtsust. Peab silmas pidama seika, et abikomiteed, millede võrk oli laialdane, levitasid ärkamisaja ideid, olles rahvahulkade eneseavaldamise organiks ja kooliks, täites peagu kõik kohaliku seltsielu funktsioonid. Peakomitee ja abikomiteede likvideerimine, saavutamata eesmärki, on üks kurvimaid ja ühtlasi õpetlikemaid lehekülgi meie ajaloos. Omavahelised konfliktid, mis sageli kantakse isiklikule pinnale, on tihti meie avalikku elu õnestanud. Eesti Aleksandri kooli ideele algatatud kujul said saatuslikuks samad põhjused. Kuigi Vene riigi valitsus kooli avas 1888. aastal, ei saanud kool mitte niisuguseks nagu rahvas seda tahtis.

Eesti Aleksandri kooli mõte arenes Paistu ja Tarvastu kihelkonna talupoegade peas juba märtsis 1860. aastal. Kes oli mõtte algatajaks, ei ole täpselt teada, kuid tõenäoselt tegid seda Holstre-Pulleritsu külakoolmeister Jaan Adamson ja Tarvastu kihelkonnakoolmeister Hans Wühner. Mõtte tekkeloos on esimeseks täpsemaks daatumiks väike Tarvastu nõupidamine 29. oktoobril 1862. aastal. Allkirjutatud otsusest võime lugeda, et „Eesti rahvale saaks üks priikool asutatud,

kus Eesti rahva lapsed ilma maksuta saaksivad koolitatud“. Missugune see kool pidi saama, seda otsuses lähemalt ei määratleta. Pastor O. Marpurgi vahetalitusel, kes oli isiklikult tuttav Liivimaa kubeneri dr. A. v. Oettingen'iga, teatatakse viimasele kooli asutamise kavatsusest. Kubernerilt tuli pooldav vastus, milles algatajail soovitati esineda palvekirjaga, tähendades ära nende poolt selleks lubatava summa suuruse. Algatajad koostasid palvekirja, kogusid sellele kiiresti 177 allkirja ja saatsid selle edasi kubernerile, tähendades, et kavatsetav kool tahetakse asutada tänumärgiks eesti talurahva pärisorjusest vabastamise puhul nimega: „Aleksander I mäletusse kool Eesti rahvale.“ Selleks palutakse kubernerilt „lubba, nõu ja abbi, et igal pool Eesti rahva seas selle tarvis rahha saaks korjatud“. Kooli korraldust ja programmi mainitakse aga palvekirjas üldsõnades. Soovitakse ainult, et teiste keelte kõrval „ka Eesti keel mitte ei peaks kõrvale heidetud saama“. Varsti esitas kuberner omapoolse soovitusena palvekirja Balti kindralkubernerile. Viimane nõudis, et algatajad pöörduksid kohaliku kreisimaakoolivalitsuse poole, esitades sellele asutamise-, õppetöö- ja majanduslikud kavad. Esitatud nõudmised tundusid algatajale õige raskeina. Küsimust kaaludes otsustati kooli aluste ja õppekavade väljatöötamiseks moodustada toimikond, kuhu valiti Paistust ja Tarvastust kummastki kaks koolmeistrit, kaks kirikuvõõrmündrit ja kaks taluperemeest. J. Adamson tähendab, et see töö olnud väga raske ja tundmatu kõigile, sest tuli „vaimus ühe kapitali peale mõelda, üht täieliku plaani teha, aga siiski oli see esimene kord, kus Eestlastele ka midagi enese teha ja mõtelda lubati“. Toimikonna töö tulemusena valmisid „Asutatava Aleksandri kooli plaani ja programmi põhijooned“. Peale eessõna, mis oli diplomaatilisest ettevaatlikkusest õige libedasti kokku seatud, tähendatakse, et senised maarahva koolid ei rahuksid ajakohaselt haridusnõudeid, vaid oleks tarvis kooli, mis annaks paremat haridust talurahva lastele, kes koolist lahkudes läheksid põllumeestena tagasi selle rahva hulka, kust nad on tulnud, ja oleksid eeskujuks ümbrusele. See ülesanne pidi olema kooli peamiseks otstarbeks. Ta ei pidanud saama gümnaasiumiks, sest see tõstaks lapsed välja nende seisusest, kes lähevad sel teel kaotsi kogu rahvale. Ta ei pidanud saama ka põllutöökooliks, mille asutamine on liig kulukas ja mis pealegi produtseeriks ainult

maa teostab maa jagamise juutide ja araablaste vahel, jättes osakesi ka endale.

Praegu seisavad sellele kavale vastu mõningad juudi ringkonnad ning fanaatilise ühisfrondina kogu araablaskond. Ma ei eksi vist ennustades, et raskemad heitlused selle kava pärast seisavad veel ees. Visatakse veel palju pomme, lastakse veel palju seljatagantkuule, rünnatakse veel mõningaidki politseijaamu, asundusi ja soomusautosid. Aga kord väsisvad araablastel siiski. Enamus Palestiina araablastest ongi juba terrorismi lõpetamise poolt, s. t. rahuliku lahenduse poolt. Sest rahutuste algusest peale seisab maa araablaste-sektoris peagu kogu ärielu, sadamate tegevus, osaliselt liikleminegi. Terroristid panevad rahulikule elanikkonnale ja jõukamaile üha rängemaid „sõjamakse“ — inimesed on

sellest kõigest juba tüdinud. Kui see tüdimus on jõudnud paraja kraadini, siis teostab Briti lövi Palestiinas ka põhjalikuma puhastustöö, näidates oma terasküüsi.

Seni aga Inglise väeosad seal ainult peavad korda ühendusteedel, tänavanurkadel, otsivad revolvruid inimeste taskutest, hirmutuseks araablastele mängivad jalgpalli, pistavad vahest mõne liig ninaka agitaatori traataeda. Ja kui Jaffa araablastel mõne fanaatilise mullah õhutusel vahest algavad „marssi“ sõsarlinnale Tel Avivile, kus elavad ainult juudid, siis igaks juhaks küll seatakse kahe linna vahele kuulipildujatega varustatud postide rida — kuid juba enne sinnajõudmist juhitakse mass tuletõrjepritside abil kuhugi kõrvaltänavasse.

E. Jalak.

mõisavalitsejaid. Esinevaid aineid pidi õpetatama eesti ja saksa keeles, kusjuures vene keel oli ette nähtud õppeainena.

Et plaani ja programmi küsimus oli küllaltki tähtis, ei usaldanud väikeste kogemustega asutajad seda omapead otsustada, vaid pöördusid abi saamiseks Õpetatud Eesti Seltsi poole. Selleks sõitis Tartu neljalikmeline saatkond, kuhu kuulusid J. Adamson, H. Wühner, M. Varres ja taluperemees H. Henno. Saatkond esitas kooli kava ja programmi peajooned Õpetatud Eesti Seltsi presidendile prof. C. Schirrenile ning palus nõu, kuidas asja edaspidi arendada. Järgmisel päeval kutsus prof. C. Schirren seltsi eestseisuse erakorralisele koosolekule, millest võttis osa lihtliikmena ka üliõpilane J. Hurt. Koosolekul selgus, et Viljandimaa mehed olid kooli asutamiseks pannud kokku 350 rubla, kuna korjata oli kavatsatud 100.000 rubla. Asutajate soovil kooli peamiseks ülesandeks pidi jääma hariduse andmine talupojalastele. Seda seisukohta püüti kõigiti kaitsta. Selleks oli ette nähtud kasvandike hinnata õpetamine ja ülalpidamine, mille eest nad pidid jääma pärast kooli lõpetamist ka tõesti talupoegadeks või vastasel korral pidid nad tasuma nende pärast tehtud kulud. Siit näeme, et asutajate suurim kartus oli see, et nende poolt asutatud kool võiks libiseda sakslaste sõiduvette. Et sellane kartus ei olnud alusetu, selgub J. Adamsoni kirjust. Prof. C. Schirren ütelnud saatkonnale juba kava esitamisel, et „see on Eestlastele kõige õigem ja õnnelikum tee, kui nad Saksteks saaksivad ümber muudetud“. Ka esitanud C. Schirren saadikuile küsimuse, kas nad ei tahaks kogu asja hoopis Õpetatud Eesti Seltsi kätte anda. J. Adamson kirjutab selle kohta: „Seda aga meie ei julgenud lubada, sest et selgesti aru saime, et Eesti rahvuse ja keele suretamise vaim selle seltsi sees ennast avaldas.“ Mõni kuu hiljem H. Wühner kurdab kirjas J. Hurdale, et saadikud oleksid Tartust „hoopis abita, nõuta ja trööstita koju jõudnud“, kui nad ei oleks J. Hurda ja G. Blumbergiga kokku puutunud. Ainult neilt said nad kasulikke näpunäiteid oma ürituse jaoks, veel rohkem aga nähtavasti julgustavat hoogu selle teostamiseks. Pealegi astus nüüd Hurt asutajale edaspidi aktiivseks abiliseks. Tahaksime siinkohal mõne sõnaga mainida, et ainuke muulane, kes sõna ja teoga kooli asutajale kasu tõi, oli Valga kõstrite seminari direktor J. Zimse. Ta andis asutajale väga tulusaid näpunäiteid ja ühtlasi saatis asutatava kooli kulude eelarve kava, mis oli väga väärtuslik, sest sellest sai alus kooli eelarvele.

Nüüd saadeti kava ühes kooli ülalpidamise eelarvega, mis oli koostatud J. Zimselt saadetud andmete põhjal, kreisimaakoolivalitsusele „zur Gutachtung“. Et nüüd oli kavas juba lõplikult fikseeritud ühiskondlik-rahvuslik otstarve, mis oma olulisimas osas on väga tähelepanuväärne, seepärast toome selle osa siin eesti-keelse eksemplari järgi. Märjukirjas lausutakse: „Ehk kül Eesti rahvas ühheks tumaseks tallorahvaks tahhab jada, kes ennast põlloharimisest toidab, siis ellab ta siin maal ommeti ühhes hopis isseisuguses ollemises, seisab koos teiste seisustega, mis temmal võerad on. Et ta nüüd nendega ühhes koos selle aea tarvitusse järrele üht seätud koggo-ello voiks ellada ja ennast ommas ollemises selle sees korrale seada, — seks on temmal niisuggusid liikmid tarvis, kes ilma et omma tallopoea seisusest välja astuksid, vaid sedda paljo ennamm kui omma ello pohja ja allust kinnipiddades, — omma rahva seadust ja õigust moistavend tunda ja see sanna, kirja kui ka teo läbbi omma vendadele keik kasso ja head voidav sata, mis nemmad teiste jures on õppinud tundma. Et nüüd nisuggusid mehhi võiks sada, peab Alexandre kool nende tublima ja hoolsa lastele Eesti rahva seast, kes ennast sinna pakkuvad, üht nisuggust tarkust saatma, mis ühhele mehhele tarvis on, kes rigikoddanikko ello seisuses keigi piddi võib läbbi sada, ja peäle selle veel ossa võtta neist plani lõppel nimmetatud põlloharrimise juhhatussest ja häist tundmistest, mis põllomehhele

temma ellus ja seisuses tarvis on.“ Need ühiskondlik-rahvuslikud motiivid kandusid hiljem eesti emakeelse kooli ideoloogiasse, mille arendajaiks ja eestvedajaiks said C. R. Jakobson ja J. Hurt.

Kreisimaakoolivalitsus kogus küsimuse kohta andmeid koolirevidentidelt (kirikuõpetajailt ja kiriku eestseisjailt (mõisnikelt)) ja saatis oma otsuse asutajale novembri algul 1863. a. Kreisimaakoolivalitsus esitas asutajale kaheksa nõudmist, millede vastuvõtmine pidi olema eelduseks kooli programmi kinnitamisel. Neist nõudmisist olid algatajaile eriti vastuvõtmatud kolm: 1) et kool peab ev.-luteriusu rahvakoolina kuuluma üldisse maakooli süsteemi ja alluma kohalikule maakoolivalitsusele; 2) et kooli kuratoorium peab koosnema kohalikust kiriku eestkostjast (mõisnikust) kui esinikust, kohalikust kirikuõpetajast kui direktorist ja kahest asutajate esindajast; 3) et koolis peab ka arvutamist, agronoomiat ja majandust õpetatama saksa keeles, kuna asutajate kavatsuses see oli ette nähtud eesti keeles. Pealesse paistsid veel imelikena nõudmised, et vene keeles pidid kirjalikult harjutused ära jääma ja et kooliga tuli ühendada ka pedagoogiline kursus. Siit näeme, et kreisimaakoolivalitsus tahtis anda juhtiva osa sakslasile mitte üksi administratsioonis, vaid ka programmi tuli kohandada saksa koolide järgi. See tekitas asutajais kohe opositsiooni. Hakati otsima teisi teid kavatsuse legaliseerimiseks. Taheti Eesti Aleksandri koolile otse-kest luba muretseda haridusministeeriumilt. Kuid ka sellel olid omad negatiivsed küljed. Nimelt asutajad kartsid, et Tartu õppekonna kuraatori kaudu, kellele kool siis alluks, pääseks asutatavas koolis maksma veel suurem aadli mõju, kui ta alluks kohalikule mõisnikule ja kirikuõpetajale. Pealegi oli asutajail väga ohtlik sattuda konfliktiks kreisimaakoolivalitsusega, sest et nad sellega mitte ainult temale, „vaid pea kogu aadlile ja kõigile pastoritele silmnäku löövad, kellest meie, koolmeistrid, rohkem sõltume kui sulane oma isandast“, nagu kirjutab Wühner.

Ei ministeeriumist ega maakoolivalitsusest loodetud asutatavale koolile heatahtlikku suhtumist, seepärast püüti leida kahest halvast parem. Hurt, Köhler ja Kreutzwald pooldasid haridusministeeriumi, kuna asutajad ja Blumberg sellele skeptiliselt suhtusid. Omapäraseimaid lehekülgi on Eesti Aleksandri kooli asutamise ajaloos see kõhklemise periood. See iseloomustab väga hästi meie tolleaegset poliitilist olukorda. Üle aasta peeti asutajate vahel kirjavahetust, kuid tegelikke samme ei sõandatud astuda, sest kergesti võis sattuda vihma käest räästa alla. Alles siis, kui krahv N. Šuvalov Balti kindralkuberneriks sai, kellest võis loota, et ta saksastamise poliitikat ei toeta, usaldati esineda ministeeriumis lubasaamisega.

Kooli kavas võeti ette mõningaid muudatusi ja saadeti see kindralkuberner Šuvalovile ühes palvekirjaga, milles paluti, et kool alluks haridusministeeriumile ning et tema heaks lubataks alustada avalikku rahakorjamist. Kindralkuberner nõudis usna kiires korras küsimuse kohta teateid ülem-maakoolivalitsuselt, see jällegi kreisimaakoolivalitsuselt, viimane omakorda Paistu ja Tarvastu koolivalitsuselt. Nii sattus asi jällegi sinna, kus teda alustati. Jällegi kuulati algatajad üle ja nõuti neilt mitmesuguste küsimuste üle selgitust ning ühtlasi püüti algatajate kavatsusi maha laita. Teinud pika protseduuri läbi, jäi kava seisma ülem-koolivalitsusse. Alles siis, kui J. Adamson palus asutajate nimel kindralkubernerit, kelleks oli siis juba kindral Albendinski, vastas ülem-maakoolivalitsus, et tema jääb samale seisukohale kui kreisimaakoolivalitsus 1863. aastal. Et aga nüüd kool tahetakse anda haridusministeeriumi alla, siis ei pea ülem-maakoolivalitsus põhjendatuks sel puhul sõna võtta.

Nüüd saadab jaanuaris 1868. a. kindralkuberner kava haridusministeeriumile. Viimasel ei ole midagi selle vastu, et kool otseselt temale alluks, ta nõuab vaid

täiendavaid teateid rahakorjamise kohta. Ministeerium tahab teada: 1) mil viisil toimetatakse rahakorjamist; 2) kas seda ei võiks piirata teatava kindla tähtjaga ja 3) umbes kui suur summa oleks tarviline kooli asutamiseks. Vastates neile küsimustele ja pidades veel selgitavat kirjavahetust siseministeeriumiga, saabus lõpuks 14. augustil 1869. a. luba kogu riigi piires Eesti Aleksandri kooli heaks raha korjata. Enne loa saabumist oli 548 isiku poolt kokku pandud 1850 rubla 70 kop. Kes ja kust pärit olid mõtte algatajad ja eestvedajad, paistab meile neist raha-annetajaist, kes tegid seda enne ametlikku luba. Nii selgub, et talunikke oli nende hulgas 226, taluteenijaid 84, kooliõpetajaid 53, perepoeji 48, mõisateenijaid 31 ja käsitöölisi 22. Teised kutsealad esinesid õige väikeste numbritega. Siit näeme, et Eesti Aleksandri kool ei olnud mitte ükski maarahva algatatud, vaid kogu tema saatusest võttis osa peamiselt maarahvas.

Nüüd algab seltsi legaliseeritud tegevus. Eesti haritlaste ja ärksamate talupoegade eestvõttel korraldati koosolek Tarvastus 7. juulil 1870. a., kus arutati tähtsaid päevaküsimusi eesti rahvusliku kultuuri arendamise alalt ja valiti Eesti Aleksandri kooli peakomitee J. Hurdaga eesotsas. Hurt pöördus rahva poole „ühe tähtsa kuulutuse ja palvega kõigile Eesti rahvale“. Ta andis ülevaate kooli mõtte tekkimisest ning kooli plaanist ja ühtlasi jagas juhtnööre rahakorjamiseks. Eriti hästi oli selles üleskutses J. Hurda poolt põhjendatud emakeelse kooli vajadust. Üleskutses leidis sooja vastuvõtu, sest juba 1872. aastal oli kodumaal 64 abikomiteed. Kuid varsti alustasid sakslased vasturünnakut. Kihutustööd tehti suuliselt ja rohkesti ka trükisõnas. Kuid vastuagitatsioon andis asjale aina uut hoogu. Kui esimese kahe intensiivse tööaasta järele oli märgata väsimust, siis kadus see koguni sakslaste mõnituste tõttu. Peakomitee ostis 1874. aastal Põltsamaa lähedal Kaarlimõisas pankrotti läinud aadlike laste eragümnaasiumi hoone. Suure hoole ja innuga ehitasid kuulsa pastori Maurachi eestvõttel seda hoonet sakslased, ning sellest sai üks suurimaid omaaegsel Liivimaal. Kuid algatus jooksis pankrotti ja 30.000-rubla hoonet eest maksis jõevee eestlus täpselt ühe kümnendiku. Ent sakslaste ägedus üha kasvas. Asja vastu astuvad avalikult üles kirikuõpetajad ja mõisnikud. Appi võetakse isegi eestlasi, nagu kirikuulsaaks saanud Pärt Suija. See vastutõtamine aga populariseeris tugevasti kooli mõtet laiemates rahvahulkades. Abikomiteed tuli juure, tekkis isegi naiskomiteed, korraldati kontserte, näitemüüke, pidusid ja loteriisid. Liigitava andumusega korjati kooli heaks raha ka perekonnapidudel ja väiksemal koosviibimisel. Selle kooli õnne peale külvas mõnigi mees vilja ja mõnigi kalur püüdis kalu. Abikomiteede arv kasvas, see ulatas nüüd juba 130-le. Kapitali tuli kokku kogu aja jooksul üle 100.000 rubla.

Nii Eesti Aleksandri kooli komiteis kui ka Eesti Kirjameeste Seltsis arenes rahulik tegevus mitme aasta jooksul, hoolimata sellest, et juhtivate meeste arusaamised eesti rahvuspoliitilistes küsimustes suuresti lahku läksid ja koguni isiklikke hõõrumisi tekitasid. Kui aga 1878. a. Jakobsoni ja Hurda vahekorrad arenes avalikuks konfliktiks ja tõi enesega lõhe eesti avalikus arvamises, hakkas olukord muutuma katastroofilisemaks. Leppimatus ja üldise rahvusliku kasu ohverdamine oma poliitilistele veendumustele, milles paistab sageli tubli annus lihtsat jonnit ja teise tõekspidamise mitteastumist, viis Eesti Aleksandri kooli peakomitee ühes abikomiteedega likvideerimisele, saavutamata eesmärki. Muide olgu märgitud, et samul põhjusil oldi sunnitud likvideerima ka Eesti Kirjameeste Selts. Need sündmused on eesti rahvusliku ärkamise ajaloo kurvimaid lehekülgi, Ruumi puudusel ei saa meie siin pikemalt peatuda tolleagsete tegelaste lahkuminevate vaadete üksikasjade juures, ega

saa jälgida nende käiku ja arengut. Märgime vaid, et Jakobsoni ja tema mõtteosaliste juures tuli ilmsiks tendents vabastada kool ja kogu rahvas kiriklikust vaimust, sest et kirik oma saksameelsete vaimulikega rahvast kammitas pidas. Saksa õpetajaid pidas ta kardetavaimaiks vaenlasiks eesti rahvuslikele huvidele. Üldse pööras Jakobson selja kogu Balti sakslusele ja püüdis tuge oma kavatsuste läbiviimiseks leida Vene võimude juures. Hurt aga seevastu jääb baltlaseks, olgugi et ta seejuures on tuline eestlane. Idaorientatsioon igatahes tema hinge ei mahtunud.

Juba eespool tähendasime, et avalikuks tülikuks kujunes asi 1878. a. Haripunkti jõudis see 1883. a. 23. juuni „suurkoosolekul“, millal J. Hurt peakomitee esimehe kohalt tagandati ja tema asemele Jakobsoni mõtteosaline Köhler valiti. Hurda tagandamise põhjuseks oli seik, et ta ei lubanud Köhlerile laenu Krimmis Kuntaugani mõisa ostmiseks, kuhu pidi saama eesti asundus, kuna „suurkoosolek“ seda pooldas. Hurt aga ei alistunud „suurkoosoleku“ otsusele, vaid deklareeris avalikult, et tema ei tagane esimehe kohalt enne kui riigivõim küsimuse lahendab. Ja tööpoolest olukord kujunes sellaseks, et riigivõimul ei jäänudki muud üle kui segada vahele, sest juhatuse liikmed ise pöördusid abisaamiseks tema poole. Pea- ja abikomiteed suleti ja kogu asjale anti uus suund. Eesti Aleksandri kooli heaks korjatud rahaga asutati Kaarlimõisas Põltsamaa lähedal 1888. aastal Eesti Aleksandri linnakool vene õppekeelega. Nii jooksis tühja meie ärkamisaja õilsaim ja suurejoonelisim ettevõte.

Kui meie teda siiski meele tuletame tema 50. sünnipäeval, siis teeme seda peamiselt tema kuulsa ja valurikka mineviku pärast. Kuid peab ühtlasi märkima, et ka asutatud kujul jäi Eesti Aleksandri kool siiski ainult eesti kooliks, kus kõik õpetajad olid eestlased. Nende hulgas leiame sellaseid nimesid nagu Jakob Tamm, Ernst Särgava, dr. Raamot jne. Kooli meelsusest kirjutab „Eesti Kirjanduses“ omaaegne õpilane J. Roos: „Aleksandri koolil oli omasugune kuulsus. Selle nimeski, eriti aga olemuses peitus palju kodusust ja soojust. Tast hõõgus midagi, mis ligi tõmbas ja köitis. Seda tajuti väljaspool kooli laiemais rahvahulkades ja seda tajusid koolis eneses ka õpilased, kes sinna olid astunud ning seal õppisid. Seal pääsis ometi mõjule see vaim, mis oli kandnud oma-kooli üritajaid ärkamisajal. Kool õi, niipalju kui antud olud lubasid, ärkamisaja rahvusliku oma-kooli pärand. Seal valitsesid rahvuslik vaim ja omakultuuriline meelsus, ning see oligi peamine põhjus, miks Aleksandri-kool oli nii kodune ja ligidane.“

Kooli rahvuslikust meelsusest annab tunnistust ka see asjaolu, et ta hukkus 1905. a. tormides. Kooli juhataja dr. Raamot vangistati ja anti sõjaväljakohtu kätte. Paljudele õpilastele määrati aga ihunuhtlus karistuseks. Vähemad juhid pidid saama 25 hoopi, suuremaile mõisteti 50. Et aga õpilased olid juba läinud laiali jõuluvaheajaks, siis ei saadud neid kätte. Ainult üksikud õpilased pidid siiski karistust kandma ja hiljem vanglas istuma. Kool aga suleti.

Omaaegsed asutajad ei võinud näha uneski, et nende valulapsest saab iseseisvas Eesti Vabariigis tööstuskool, mis on üks suurimaid ja moodsaimaid meie kodumaal. Kuid aleksandristid tunnistavad praegugi õppeasutuse oma vanaks pesaks, nagu see selgus juubelpäevade pidustusel.

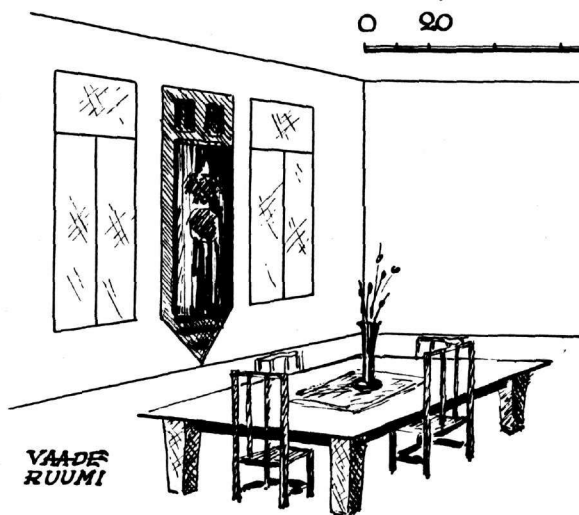
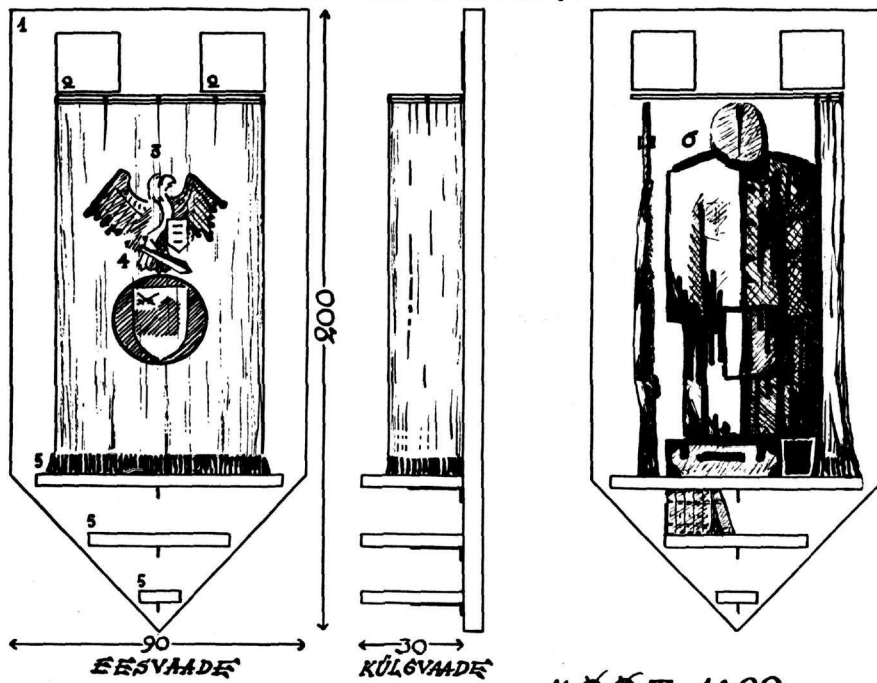
Sündinud ärkamisaja puhanguis, teinud läbi palju vintsutusi ja torme, on Eesti Aleksandri kool kõigest hoolimata jätnud sügavad jäljed Eesti ellu.

E.Pa.

Kodukaitsja seinakilp

— praktiline ja kaunis ehe iga kaitseliitlase kodule

KODUKAITSJA SEINAKILP

Kaitseliidu peres on mitmel korral olnud sõnavõtmisi, et igal meie pere liikmel-kaitseliitlase peaks kodus olema üks koht, n.-n. „oma nurk“, kuhu ta võiks paigutada kõik esemed, mis on seoses selle kõrge ja õilsa eesmärgi teenimisega, mida organisatsioon, kuhu ta kuulub, taotleb; kuhu oleksid maitsekalt koondatud kõik ta relvad, munder ja varustus, kus leiduksid riigijuhtide pildid, kus silmapaistval kohal oleksid Kaitseliidu embleem ja rahvusvärvid. See oleks kogu perekonna aukohaks, sümboliseks isamaa altarik. Sellane „kaitseliitlase nurk“ aitaks esile tõsta Kaitseliidu suuri eesmärke ja kõrgeid aateid. Sinna, riigijuhtide piltide, Kaitseliidu embleemi ja rahvusvärvide juure, viiks kaitseliitlasest isa oma lapsi ja selgitaks neile kodumaa kaitse vajadust ja tähtsust, jutustaks meie eesajast, millise visadusega ja vaprusel need astusid vastu vaenlasile, jutustaks Vabadussõjast ja selle sangaritegedest.

Kõrvaloleval joonisel on ühe säärase ettepanekuna toodud kodukaitsja seinakilp, mis kujutab endast 2 m kõrget puukilpi (1). Kilp oli ju vanal ajal peamine kaitsevahend kallalitungijate noolte, mõökade ja sõjanuiade vastu. Kilp on endakaitse sümbol. Kilp oli muistisel eesti sõjamehel alati elumajas aukohal.

Kilbi ülemises osas on nägusalt raamitud riigijuhtide pildid (2), mis tuletavad meele neid rahva parimaid poegi, kes on alati valvel riigi ja rahva heakäigu eest.

Kilbi keskkohal, mis on kaetud KL ja malevate embleemi kandva KL värvilise riidekangaga (3), asetseb kaitseliitlase munder, relvad ja varustus (6).

Vajaliste esemete paigutamiseks on riide alumise osa all veel riulid (5), kuhu kaitseliitlane paigutab oma võidutrofeed, võistlustel saadud auhinnad jne.

Muistses Eestis, kui kõlas sõjasaarve hüüd, haaras iga sõjamees majas aukohal asetseva kilbi ning relvad ja ruttas välja ühisesse võitlusse. Nüüd, kui peaks selleks olema jälle vajadus, ruttaks kaitseliitlane oma kilbi juure, kus tal on alati käepärast võtta relvad ja varustus ja kust talle tõsiselt otsa vaatavad riigijuhtide pildid ja rahvusvärvid, vaimustades ta südant ning kutsudes teda eesajast kombineeritud oma kohustusi.

V. Saarniit.

VAATLUSI SISESÜNDMUSTE REAS

Majandusministri hinnang meie majandusele. - Poola eralendurid Tallinnas. - Sõjaväe üleriigilised ratsavõistlused. - Eesti laskurite suuropäevad. - Eesti - Balti meister jalgpallis.

Majandusminister Leo Sepp kõnelemas Tallinna põllumajanduse näituse aktusel

Eelmised nädalad Tallinnas olid rikkad mitmesuguste suursündmuste poolest. Tallinna põllumajanduslik näitus, mis avas oma ukseid kümnetele tuhandetele pealtvaatajale, kujunes võimsaks lõppakordiks üle maa korraldatud põllumajanduslike saavutuste paraadidele. Alahindamata Tallinna põllumajanduse näituse väljapanekute vaatamisväärsusi, mis pakkusid rohket huvi kõigile näituse külastajale, väärib erilist tähelepanu majandusminister Leo Sepa majanduspoliitiline kõne Tallinna põllumajanduse näituse aktusel, kus minister Leo Sepp hindas meie viimaste aastate majanduslikke saavutusi kokku võttes järgmiselt:

„Inimese organism koosneb paljudest üksikorganitest. Köht korraldab ainetevahetust, süda — vereringvoolu, jalgedel liigub ta, kätega teeb igasugust kasulikku tööd, kõrvaodega kuuleb, silmadega näeb, ning üldliikumist ja toimetamist reguleerib ja korraldab — peaaegu.

Missugune neist organitest on üleliigne, missugustest võiks ta loobuda ning mida eriti arendada?

See võrdlus meenub paratamatult, kui kuuled arutlusi rahvamajanduse organismist, vaidlusi, missugune funktsioon on üleliigne, millest peaksime hoiduma, mida peaksime arendama ja nimelt: kas põllumajandust või tööstust?

Veel mõni aeg tagasi leidis koguni tõsiseid mehi, kes arvasid, et tööstuse arendamine sünnib põllumajanduse kahjuks, põllumajanduse arvel. Loosung oli: ostame tööstuskaubad odavalt välismaalt, müüme põllusaadused kõik välismaale, siis on meie majanduse tulevik kõige kasulikumalt kindlustatud.

See mõtteviis põhjenes suurelt vanal liberalistlikul maailmamajanduse teoorial: iga maa tootku ainult seda, mida ta suudab toota odavasti. Tööstusmaad

andku tööstustooteid odavasti — põllumajandusmaade odavate põllusaaduste vastu.

Pangem tähele selle teooria lõppplauset: odavate põllusaaduste vastu! Säärast klassikalist koostööd kahe maa vahel ning selle tulemusi kummalegi maale võime veel tänapäeval näha: India odavate põllusaadustega ja Inglismaa oma tööstussaadustega varustavad üksteist tänaseni.

Kuid ka see riiklikust kokkukuuluvusest olev ja mõjutatud koostöö nende kahe maa vahel on pudenemas ja Indias kerkib üks suitsev korsten teise järele vahekordi tumestama. Teistes iseseisvates endistes põllumajanduslikes maades on omatööstuse areng veelgi tunduvam. Ning meie, Eestis, oleme toimunud samuti kui teisedki põllumajanduslikud maad; ka meil on arenenud tööstus. Kas selle all kannatab põllumajandus?

Tuletan veel kord meele: maailmamajanduse süsteemis tuleks meil anda odavaid põllusaadusi odavate tööstuskaupade vastu.

Kas võimaldavad meil odavasti toota meie looduslikud ja kliimatilised tingimused, meie kallid rahaturg, meie rohkearvulised väikepõllumeeste-perel põhjenev tootmisviis? Ei. Need on kõik celdused, mis ei anna lootust „eriliselt odavasti“ tootmiseks! Ning tegelik elu kinnitab seda: meie mitte üksi ei tooda eriliselt odavasti, vaid, ümberpöörduvalt, meil on praegu tootmine kallis, koguni kallim kui samades oludes naabermaas.

Mis tähendaks säärane olukord puht-maailmamajanduse süsteemis, kus kogu väljavedu peaks sündima maailmaturu hindadega, kui tuleks vastu seista kaitsetult Kanadale ja Uue-Meremaale, tehnikale ning tipporganisatsioonile?! Ma ei tahakski seda oletust lõpuni arendada. Meie rukist ja eriti nisu tootvad põllumehed mõistavad mind vist ilma selletagi ning saavad aru, mis säärane olukord tähendaks.

Või teine näide. Realiseerime oma või ülejääke praegu Inglismaal tänu asjaolule, et iga inglane nii jõukas on ja keskmiselt 11,3 kg võid aastas tarvitab meie keskmise kasutusnormi 5,3 vastu. Peaks aga kas mõne majanduskriisi või teise olukorra tõttu see inglase keskmine tarvitamisnorm langema või peaks ta sunnitud olema üle minema rohkemale kunstvõi tarvitamisele, nagu see on näit. Daanis, siis ei aitaks ka ükski juuremaks: meie võile kaoks üldse välistarvitaja!

See ei ole ainult teoreetiline oletus, põhjendamatu kartus. Põllusaaduste ekspordi andmed näitavad selgesti, kui tujukas ja kõikuv on välisurg. Nii oli põllusaaduste väljavedu aastal 1929/30 46,6 milj. kr., osatähtsus turutoodangust 40,5%, aastal 1932/33 13,2 milj. kr., osatähtsus 22,5%, aastal 1937/38 42,5 milj. kr., osatähtsus 41,7%.

Põllusaaduste turustamistingimuste kindlustamiseks ja hindade stabiliseerimiseks aitaks seepärast kõige paremini kaasa meie siseturu, s. o. linnade ja tööstuste rahva, ostujõu tõus, siseturu osatähtsuse tõus, siseturu jõukus ning stabiilsus.

Põllusaaduste tootjad ja turustajad peaksid seepärast kõige rohkem rõõmustama, kui neile järgmised siseturu mahu arenemist mõjutavad andmed ette kan-

nan väljamakstud tööstustöölise kogu palgasumma üle (ilma ehitustööstusest):

1929. a.	22,6 milj. kr.
1932. „	15,8 „
1935. „	22,2 „
1936. „	27,1 „
1937. „	33,6 „
1937. „ 1. poolel	15,4 „
1938. „ „	17,6 „

Kuid ei puudu ka vastupidi mõtlejad, äärmuslased teiselt poolt, ühekülgsed tööstuspoliitika, kes ütlevad: milleks koormata end juuremaksudega põllumajandusele, milleks seda ala hooldada, arendada? Parem olgu põllusaaduste hinnad odavad, töötingimused põllumajanduses vähetasuvad. Siis tuleb sealt palju odavat tööjõudu vabrikutesse ning see võimaldaks ka vabrikul odavamalt toota.

Säärane targutus aga kannatab veel vähem arvustust, on veelgi lühinägelisem. 1937. a. tööstustoodangu andmed näitavad, et kogutoodangust — brutto — 162 milj. kr. realiseeriti siseturul 125 milj. kr., s. o. 77%. Kuna kogu rahvastikust, s. o. siseturust, üle 60% töötab põllumajanduses, siis on näha, et ka tööstussaaduste turustamisel põllumajanduse ostujõul vähemalt samasugune osatähtsus on kui ümberpöördukt.

Ostujõuline, ennast tasuv põllumajandus on seepärast samuti esmajärgulise tähtsusega tööstuste arengu ja tegevuseks kui ostujõuline linn põllumajandusele.

Valitsuse ülesanne seepärast on olnud ja peab olema igat viisi kaasa aidata toodangu tõusule sääraselt, et vastastikune osatähtsus võimalikult tõuseks, et iga võimalus ära kasutataks.

Pangad on meil likviidsed, suurte kassatagavaradega. Ei ole seepärast praegu tarvis nutta kapitali puuduse üle ega otsida välislaenu: tulutoovaks ja tasuvaks algatuseks jätkub meil raha praegu endalgi. Tarvis ainult hoolega hinnata, mis on tööpoolest tasuv, õigustatud ning kriisikindel algatus, kuna tõusuaja optimism selles suhtes tihti pettepilte loob.

On selge, et kõikjal — igal majandusalal — valitseb kõrgpingeline tõusumeeleolu, rekordne tootmistegevus. Muidugi — ei puudu üksikutel aladel konjunktuuri nõrgenemisi, näit. metsamaterjali, tselluloosi, nõrgasordilise lina jne. turustamisel, kuid kindlasti on märgata, et tegemist on suuremal määral möödaminevate raskustega, ajutise reaktsiooniga ülespekulatsiooniga tagajärjel — igasuguse üldisema ja püsivama tagasilöögi tundemärke majanduslikel põhjustel pole aga õnneks mitte märgata. Koguni ajutine kriisimeeleolu Ameerika Ühendriigis, mis veel hiljuti häiris kogu maailma, kui võimalik üldise majanduskriisi eelkäija, on õnneks vaibumas ning annab juba teed uuele Ameerika „boom’ile“, majanduslikule tõusule.

Häirivaks momendiks on seepärast vaid praegune pinev poliitiline meeleolu Euroopas. Kuid me teame ka kõik. missuguseid pingutusi olukordade rahunemiseks teeb praegu maailma suurim ja vägevaim suurriik, mistõttu loota tohib, et juba lähematel kuudel ka see häiriv moment kaob. Kokku võttes võime seepärast tõsiasja nentida, et meie majanduselu üldiselt suurt tõusuaga üle elab ja et ka edaspidiseks soodsaks arenguks praegusel momendil ühtki tõsisemat takistust ette näha pole.

Missugused peavad aga olema valitsuse sammud majanduspoliitika alal nüüd edasi?

Ma jään meeledli juba nimetatud võrdluse juure — „kurbeldamine“, s. o. mootori käimalaskmine, kuna praegusel tehnika ajajärgul tehnilised näited kõige arusaadavamad on. Sest nüüd teab igaüks, kuidas sellel toimingul tuleb väsimatult palgehigis mootorivänta pöörata, ning eriti pärast mõnd vilu talveööd ei võta ega võta mootor vedu. Kuulutab aga tuttav

surin mootoris elusädet, siis tuleb kiiresti lasta vänt peost, sest muidu saab näppude pihta.

Sedasama tuleb ka valitsusel teha oma majanduspoliitikas: nüüd, majanduselu tõusuhoos, kõrgkonjunktuuris, tuleb jätta vägivaldne, aktiivne väntamine ning asuda majandusmootori korrapärasele reguleerimisele, kui tarvis — ka pidurdamisele.

Kõigepealt peab seepärast valitsus oma juba algatatud kavade lõplikule teostamisele ja korrastamisele asuma.

Ehitusmaterjalide reformi tuleb süvendada ja lõpuni viia. Kaduma peab selle juures aga metsik ehitamine: veel möödunud aastal alustati näiteks rohkem ehitusi kui meil üldse telliskive olemas oli. Tullevikus kavatakse seepärast rohkem kasutada seda kasulikku „kokkuarvamise kunsti“ ning seame ehituskavad nii, kuivõrd jätkub selleks materjale ning tööjõudu, kusjuures erachitustegevusel eesõigus peab olema ja riiklik ehitustegevus endale peab võtma rohkem regulaatori osa.

Kuigi praegu oma rahatagavarade poolest kindlustanud oleme mitmete suuremate ehituste algamist sügisel, kavatsen mina neid ette võtta lubada ainult sel määral, et see üldist ehitustegevust ei häiriks, vaid, ümberpöördukt, niihästi ehitustegevusele kui ka ehitusmaterjalide valmistamisele pidevat, ühtlase pingega tegevust kindlustaks.

Küttereformi alal oleme juba tublisti edasi jõudnud, kuid asendades turbagu, hagudega, põlevkiviga, õliga, elektriga, ning tarvitusele võttes otstarbekohasemaid kütmissviise, mis juba tunduvalt küttematerjali kokkuhoidu on annud. Kui meie enne küttereformi algust raiudes metsa aastas 2,5 milj. tihumeetrit sealt küttepuuks raiskasime 55—60%, oli küttepuude norm viimasel talvel 2,0 milj. tih. juures juba ainult 37%, nii et tarbepuuks kasutatud puude hulk, vaatamata poole miljoni tihumeetri võrra vähenenud raielangi, mitte pole vähenenud, vaid 1,0 miljonilt tihumeetrit on tõusnud ühele ja veerandile miljonile tihumeetritele. Selle asjaolu saavutasime seetõttu, et uus riiklik Kehra tselluloosivabrik nüüd ka säärast puud tarbepuuks kokku ostab, mis enne paratamatult ainult kõlbmatuks küttepuuks osutus.

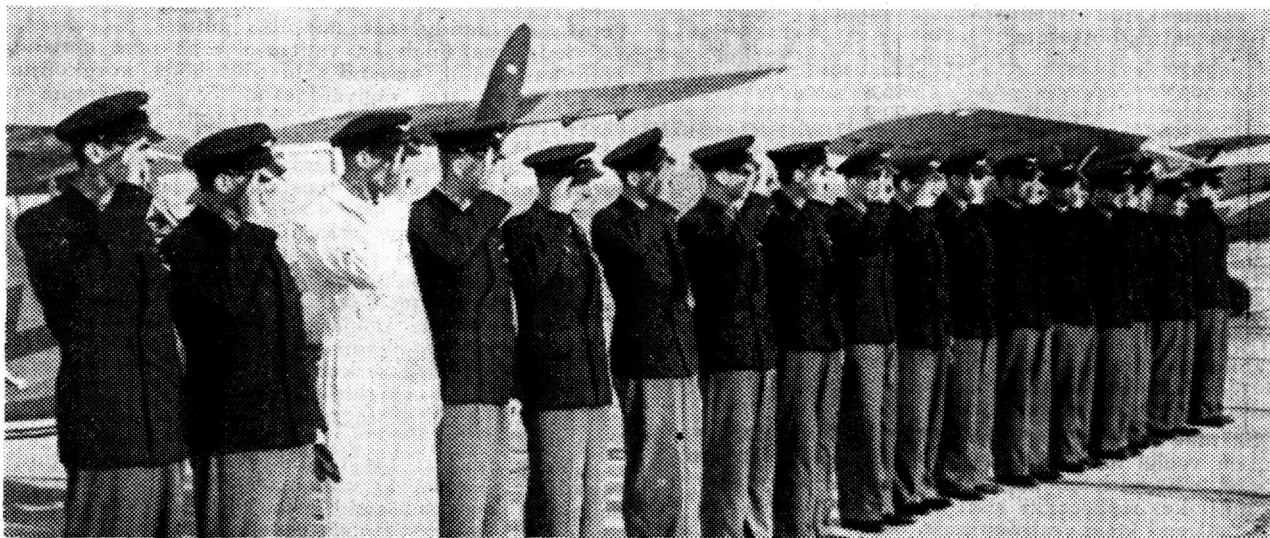
Korrastades ja organiseerides riikliku majandussektori tegevust ei saa aga kuidagi kahe silma vahele jätta eramajanduslikku tegevust ning selle arengut. Harilik nähtus on, et majanduslik tõusuage endaga kaasa toob liigset asutamispalavikku, liialdatud ettevõtlikkust. Praegune raharohkus pankades ja tõusuaja optimism on kindlasti selleks taganttõukajaks. Tuleb seepärast siin tarbekorral pidurdada, hoiatada ning tagasi hoida.

Selle tarvidusest ei saada alati aru, seda peetakse elu takistuseks. Ümberpöördukt — leidub koguni nõuandjaid, kes soovivad just nüüd kõik reservid käiku lasta, koguni välislaenugi hankida, et aga majanduselu veelgi kiiremal käima vändata.

Ütlesin juba kevadel riigikogus ja kordan seda ka nüüd: eriti välislaenuga praegu oma majandust veelgi rohkem elustada ning „käima lüüa“ oleks otse hädaohtlik, pealegi, kus juba rahakapitalid omadeski pankades kasutamatu kipuvad seisma jääma. See oleks küttepuu laenamine siis, kui endal on pinud õues, ja selleks, et isegi kuumal heinaajal veelgi toaahju kütta.

Seepärast jäägu kõik need niihästi sise- kui välis-tagavarad ning laenukad selleks ajaks, kui kord — hoidku taevane taat nendest aegadest — kui kord majanduskriisi pakane näpistama ning tööpuuduse tont kollitama peaks hakkama.

Veel on üks mure eramajanduse arengu suhtes tõusu ajal. Kuna praegune majandussüsteem ära hoiab suurema sise- kui ka välisvõistluse, mis ise, automaatselt, tööpinget ja organiseerimisvajadust peale surub, siis peab sama survet eramajandusele nüüd avaldama valitsus oma korraldustega. See ülesanne pole tänu-

Poola eralendurid Tallinna saabumisel

lik ega populaarne, kuid õnnetuseks oleks see kogu rahvamajanduse arengule ja tooks esile mahajäämist ning seega kadu, kui valitsus tahaks siin kerget loorbereid lõikama hakata valehooldamise ning siidkinaste poliitikaga, eriti kas poliitilisel või mõnel teisel kõrvalmõjul.

Valitsus peab seepärast alati kartmatult õhutama ja nõudma pidevat ning püsivat tööpinget ning majanduselu otstarbekohast arendamist ning korrastamist, kindlas ja põhjendatud optimismis, et meie rahva hulgas on küllalt ja küllalt arusaajaid mõtlejaid, kes ei vaja meelitusi, vaid kes soovivad kuulda otseseid sõnu ja õigeid juhiseid. Ja kuigi nende arv peaks osutama vähemuseks — ka siis on meie tulevik mõtleja ning arusaaja vähemuse tunnuks ja koostöös rohkem kindlustatud kui suure massi möödaminevas laupäevaõhtuses hosiannas.

Elame murrangulisel ajajärgul, kus õhk tiine uutest ideedest, püüetest, vaadetest. Toimuvad titaansed katsed leida uusi eluvorme, uut tõe, uusi sihte. Kui vastupidised ja vaenulikud need katsed üksteisele ka ei näi olevat — nad taotleavad siiski ühtlast sihti: üksikisiku huvide harmoniseerimispüüet üldhuvidega, üksikisiku huvide allutamist üldisele hüvangule.

Selles uute ideede tormimõllus ei saa ka meie teisiti kui mobiliseerida kõiki ideelisi mõtlejaid ja edumeelseid arusaajaid ühisele koostööle, et juhtida ka meie majanduselu suuremale solidarismile, suuremale ühishuvide äratundmisele.

Praegusel murrangulisel ümberhindamise ajastul, uute ideede teostamiskatsete taustal ei tohi ka meie mõtlejad ning arusaajad kodanikud jääda passiivseiks aja vaimust mittearusaajaks pealtvaatajaks, vaid nad peavad aktiivselt kõik kaasa aitama, et ka meil korda läheks leida uusi, meie elule ning iseloomule vastavaid vorme edukaks ühiseks ülesehitustööks, uue, parema ja avarama kodu ja eluruumi loomiseks, kus oleks igale ausale töötajale kindlustatud mureta töö ning küllaldane leib, kus loksaks rikkalik viljapõld ning sirguks muretu noorus — meie tulevik — ja kannaks igavikku iseseisvat, vaba, õigusele püüdvat Eesti rahvast ning ausat ja uhket Eesti nime.“

*

Nädalapäevad tagasi külastas Tallinna Poola aeroklubi eralennukite eskadrill, kokku 9 lennukit, mis tõid kaasa 18 külalist, eralendureid ja kaasasõitjaid.

Poola eskadrilli juhiks oli Varssavi aeroklubi abimees lendur-insener M. Wodzianski. Külalisi

olid lennuväljal tervitamas õhukaitse ülem kol. R. Tomberg, teedeministeriumi õhusõiduosakonna dir. O. Org, 10. üksiku jal.-pataljoni ülem kol. J. Lepp, Eesti aeroklubi juhtivaid tegelasi ja rohkesti lendureid Aeroklubist ja Kaitseliidust.

Poola lendurid saabusid Riiast, sooritades ringlendu Varssav — Kaunas — Tallinn — Helsingi — Stockholm — Kopenhaagen — Amsterdam — München — Berliin — Varssav. Ringlennu eesmärk on sportlik, kuid samal ajal tutvustatakse ka omi „RWB“ tehase lennukeid, mis on Poola oma konstruktorite töö ja ehitatud Poola oma materjalist. Eskadrilli kuuluvad mitmet tüüpi lennukid, alates üheistmelisest kunstlennu-masinast kuni kolmeistmelise kabiinlennukini. Tallinna pidi saabuma ka kaks purilennukit, üks neist varustatud abimootoriga. Kuid liig madala — 80—100 m — pilvituse tõttu need lennukid Varssavist ei startinud, kuna säärase kõrguse juures on purilennukil ohtlik lennata mootorlennuki slegis.

6. septembri õhtupoolikul korraldasid külalised Ülemiste lennuväljal lennudemonstratsioone, mida oli jälgima ilmunud ligi 2000 pealtvaatajat.

Külaliste lennudemonstratsioonid algasid väikese 110 HP õppeleenuki startimisega lendur Abramovski juhtimisel. Lennuk, mille maksimaalseks kiiruseks on 160 km tunnis, tegi õhus kaelamurdvaid keeriseid, ja seda üsna madalal. Seda pisilennukit tarvitatakse Poolas vigurlendurite väljaõppeks. Temaga on õpilasel lihtsam sooritada pööriseid, sõlmi, keeriseid ja selili-lendu kui tugevajõulistel (kuni 800-h.-j.) ja rasketel lahingumasinatel. Säärasel väikeleennukil väljaõppinud lendurid asuvad hiljem sõjaväeleennukitele, olles sedaviisi läbi teinud hea eelkooli.

Järgmisena tõusis õhku 3-istmeline RDW tüüpi turismilennuk lendur B. Pilniaki juhtimisel. See oli juba rahulik sõiduk, isegi mootorimüra oli tal summutatud. Ta on võimeline sooritama 190-km kiirlendu, kuid samas võib ta lennata väga aeglaselt. Lendur demonstreeris selle lennuki maandumist väga väikesel maa-alal, sest niipea kui lennuki rattad puudutasid maad, seisis ka lennuk.

Samuti startimiseks vajab ta õige vähest hoovõttu, mis on väga tähtis sellistes olukordades, kus pole ruumikat lennuvälja õhkuõhusmises ja maandumiseks. Selle lennuki kandepinnad on erilise konstruktsiooniga, olles varustatud n.-n. tiivapiludega, mis võimaldavad kiiruse pidurdamist juba õhus. Poolas tarvitatakse säärase tüüpi masinaid matkadeks ja ka sanitaarteenis-

tuse täitmiseks. Sõjaolukorras rakendatakse nad kõik sanitaarteenistusse, kuid ka nüüd juba tarvitatakse neid esmaabiandmiseks, kuna neisse mahub peale lenduri ka veel arst ja sanitar või õde. Tarbe korral saab nende lennukitega transporteerida ka haigeid-haavatuid.

Siis startisid lühikeste vaheaegadega väikestel ühepinnalistel ja üheistmelistel RWB tüüpi vigurlennukitel ins. Roland Kalpas ja ins. Zbigniew Olenski. Mõlemad lendurid näitasid kõrget lennuoskust ja nende saavutusi sel alal võis julgelt võrrelda kunstlennu maailmameistri G. Achselise ja soomlase Heikkala omadega. Nende väikesed lennukid arendasid suurt kiirust ja söötsid kohe pärast starti sõlmedesse ja pööristesse. Oma julgete numbritega võitsid nad ja ka kõik teised poola lendurid publiku täielise rahulolu; samuti tõendasid nad oma masinate, mis on Poola lennukitehase oma töö, häid lennuomadusi, kiirust ja tugevust.

Külaliste esinemise viimse numbrina tegi ins. Z. Olenski veel õige madalaid pikeeringuid ja keeriseid, millede sooritamisel ta kadus angaari taha. Seal aga kaotas ta oma masina üle valitsemise (pöörise sooritamisel oli kõrgus liig madal) ja lendur prantsatas ühes oma masinaga Ülemiste järve, õnneks madalasse kohta, mis hoidis ära suurema õnnetuse. Lennuk purunes küll, kuid lendur jäi terveks, saades vaid väiksemaid vigastusi. Ta päästeti appirutanud lendurite poolt ja toimetati sõjaväe haiglasse, kus ta vigastused kergeks tunnustati.

Igal juhul jäi Poola külaliste esinemisest väga meeldiv mulje. Hiljem jätkasid nad oma teekonda edasi Helsingisse, jättes meie lendureile ja viies ka siit kaasa kõige paremaid mälestusi.

*

Läinud pühapäev kujunes meie ratsaspordi huvilistele suureks pidupäevaks. Sõjaväe üleriigilised ratsavõistlused, mis algasid juba möödunud reedel, tõmbasid pühapäevaks kokku ligi 8000-lise pealtvaatajaskonna. Võistluste paeluvaimaks alaks oli kahtlemata takistussõidu võistlus Vabariigi Presidendi Konstantin Pätsi auhinnale.

Vabariigi Presidendi Konstantin Pätsi nimelisele auhinnale võistles üldse viis meeskonda, igas meeskonnas kolm sõitjat. Arvestati ainult kahe esimese sõitja tulemused. Võistluse distants oli 5000 m, kusjuures takistusi oli 12. Võistlustingimused olid võrdlemisi rasked, kuid lahingkooli sõitjad näitasid siin hiilgavat sõitu ja tulid ühegi kaotuspunktita esimeseks.

- 1) lahingkool — 0 karistuspunkti,
- 2) 4. suurtükiv. gr. — 16 kp.,
- 3) 1. suurtükiv. gr. — 24 kp.

Individuaalselt esimene leitn. Reinmaa, teine ltn. Vari ja kolmas ltn. Aalperk.

Jahivõidusõidu ülemjuhataja auhinnale näitas lahingkooli sõitja ltn. Baratašvili toredat sõitu ja tuli esimeseks oma „Orderil“, teiseks ltn. K. Ots hobusel „Roman“ ja kolmandaks ltn. Piirisild „Masurkal“. Distants oli 2500 m, takistusi 9.

Herdlevõidusõidus Kaitseliidu ülema auhinnale tuli võitjaks v.-allohv. Sild „Tiigril“, teiseks v.-allohv. Soosalu hobusel „Tahk“ ja kolmandaks allkonstaabel Kivimägi „Surtaul“. Distants 1200 m, herdleid 5.

Herdlevõidusõidus Tallinna ülemlinnaue auhinnale võitis ltn. Baratašvili „Orderil“, teiseks ltn. Kivirand „Osmanil“, kolmandaks ltn. Kahu „Tipsisil“, neljandaks ltn. Tomp „Sikil“ ja viiendaks ltn. Jaanhold „Leopasel“.

Galoppvõidusõidu „Päevalehe“ auhinnale võitis v.-allohv. Sild „Tiigril“, teiseks v.-allohv. Paalse „Viinil“ ja kolmandaks v.-allohv. Säinas „Livoonial“. Distants 1500 m.

Galoppvõidusõidu 1800 m distantsil võitis leitn. Piirisild, kes sõitis kapt. K. Nortmaa eest selle

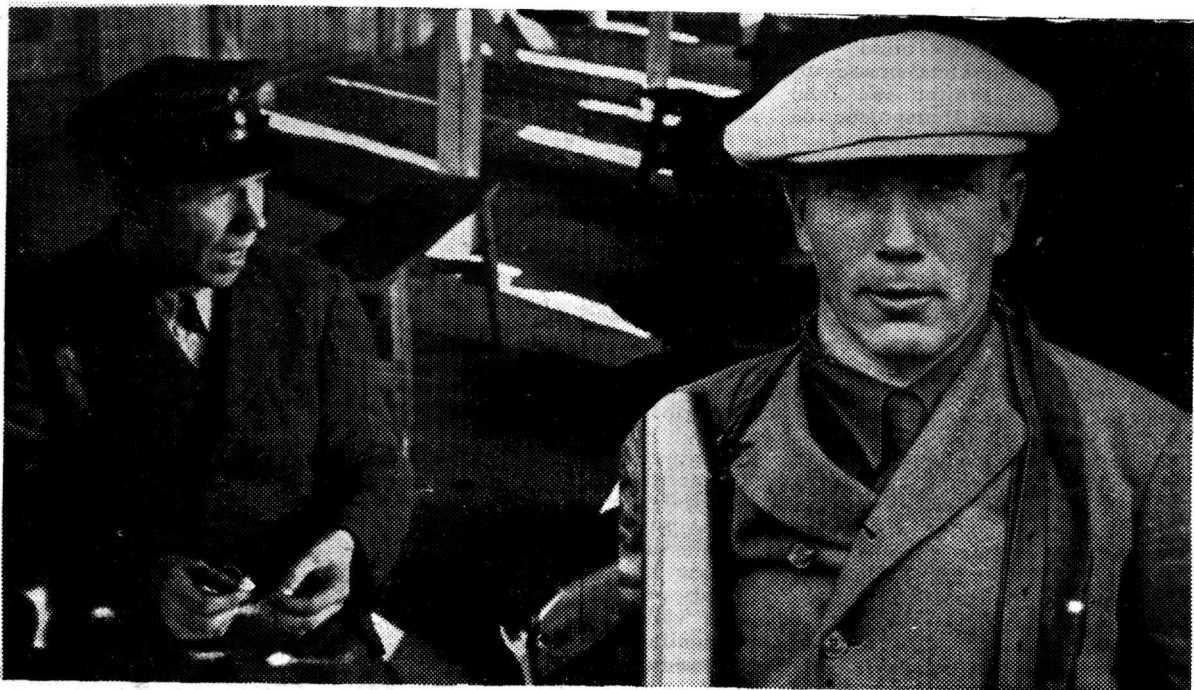

Sõjaväe parim ratsanik, leitnant E. Reinmaa

hobusel „Peetril“. Teiseks kapt. Purre „Kelpil“ ja kolmandaks leitn. Jaanhold „Leopasel“. Prl. S. Ramm, kes sõitis adv. V. Everi puhtaverelisel inglasel „Guardian Angelil“, näitas suurepäraselt sõitu ja saavutas väljaspool võistlust esikoha.

Preili S. Ramm, kes on muide Naiskodukaitse Tallinna ringkonna liige, saavutas oma võidu tänu oma täisverelisele hobusele, kel meie sõjaväe hobuste seas ei ole võistlejat. Prl. S. Rammil oli võimalus võistlust kaasa teha ka tavalises võistluskorras, kuid siis nõuti tema täisvereliselt hobuselt etteandmist, millega aga prl. S. Ramm ei nõustunud, ja nii tegi ta galoppvõidusõidu kaasa väljaspool võistlust, tulles puhtalt esikohale. Kuna ta seega auhinnale ei pretendeerinud, annetati talle hiljem võidumärgiks suur kimp roose.

*

Eesti tänavused parimad laskurid K. Kübar (vasakul) ja A. Lenk

Möödunud laupäeval ja pühapäeval peeti Sõjaväe Ühendatud Oppeasutuste laskeradadel Tondil Eesti meistervõistlused vabapüssist ja väikekalibri-püssist laskmises, kus tõestati veelkordselt Eesti laskurite kuuluvust maailma eliidi esirinda.

Laupäevasel võistlusel Kaitseliidu Tartu Maleva liige Karl Kübar saavutas vabapüssist laskmises 300 m distantsilt kolmest asendist (à 40 lasku) kokku 1133 silma võimalikust 1200-st, mis on senisest ametlikust maailmarekordist tervelt 9 silma võrra parem. Teadaolevail andmeil on Kübarast parema tagajärje saavutanud ainult soomlane Kullervo Leskinen, kes saavutas põhjamaade võistlustel 1933. a. 1139 silma.

Vabapüssi-meistervõistluste tulemused on järgmised:

	püsti	põlv.	lam.	
1. K. Kübar	365	376	392	1133
2. J. Vilberg	351	383	390	1124
3. G. Lokotar	350	381	389	1120
4. E. Rull	375	378	378	1113
5. E. Vilbert	351	366	390	1107
6. H. Kivioja	343	380	382	1105
7. A. Lenk	348	372	382	1102
8. V. Jaanson	339	368	391	1098
9. A. Kukkk	350	362	384	1096
10. K. Jürgens	348	364	381	1093

Järgnevad: K. Vilberg 1092, H. Tomberg 1085, K. Lomp 1085, E. Rikand 1085, V. Eglon 1084, E. Vaino 1083, A. Reinvald 1076, V. Kukkk 1076, J. Pürn 1070, H. Pent 1067, E. Prikko 1063, H. Sillapere 1063, J. Prison 1056, P. Kont 1049, A. Põhjak 1038, A. Teder 1034. Võistlejaid oli 26.

On tähelepanuväärne, et kõik 26 võistlejat ületasid erimeistri normi, mis on teatavasti 1020 silma, ja 7 laskurit suurmeistri normi (1100 silma). Uuteks suurmeistriteks vabapüssist laskmises said K. Kübar, J. Vilberg ja A. Lenk.

Vabapüssist laskmises Gustav Lokotar kordas põlvelt asendist rootslase B. Rönmarki nimel seisvat maailmarekordi ja sellega võrdset Eesti rekordi (E. Kiviojaku nimel) 381 silmaga. Villem Jaanson kordas

lamades asendist oma nimel seisvat Eesti rekordi 391 silmaga.

Väikekalibrilise püssi võistlustel esines pühapäeval üle saja meisterlaskuri, kelledest tipumehed järjestusid järgmiselt:

	püsti	põlv.	lam.	
1. A. Lenk	369	389	400	1158
2. K. Kübar	370	392	394	1155
3. A. Kukkk	378	382	395	1153
4. E. Rikand	365	391	397	1153
5. E. Poola	375	388	390	1153
6. H. Kivioja	369	385	396	1150
7. J. Vilberg	357	394	397	1148
8. A. Jalak	363	388	397	1148
9. E. Vilbert	362	385	399	1146
10. E. Rull	360	388	398	1146
11. G. Lokotar	360	396	389	1145

Järgnevad: A. Reinvald 1141, A. Urban 1138, K. Vilberg 1137, K. Jürgens 1136, J. Pürn 1135, H. Tomberg 1134, H. Pent 1133, K. Lomp 1131, E. Merivalja 1131, J. Ainula 1130, V. Jaanson 1129 jne.

Siin kordas esikohale tulija A. Lenk maailmarekordi 1158 silma ja Eesti rekordi lamades asendist 400 silma, s. o. kõik 40 lasku kümnesse! Võrdluseks olgu toodud, et maailmarekord lamades asendist on 398 silma. Kuigi maailmameister G. Lokotar jäi laskurite üldjärjestuses üheteistkümnedaks, saavutas ta põlvelt asendist hiilgava tagajärje, 396 silma, mis on uueks Eesti rekordiks.

Väikekalibri-püssist laskmises ületas suurmeistri normi (1140 silma) 12 võistlejat. Uuteks Eesti suurmeistriteks tõusid K. Kübar, E. Poola ja J. Vilberg.

Võistluste lõpul tähendas Eesti Laskurliidu esimees kindral O. Sternbeck: „Ootasid häid tulemusi, kuid need tulid veelgi paremad ja ületasid kõik lootused. Võime julgesti võistelda Soomega.“

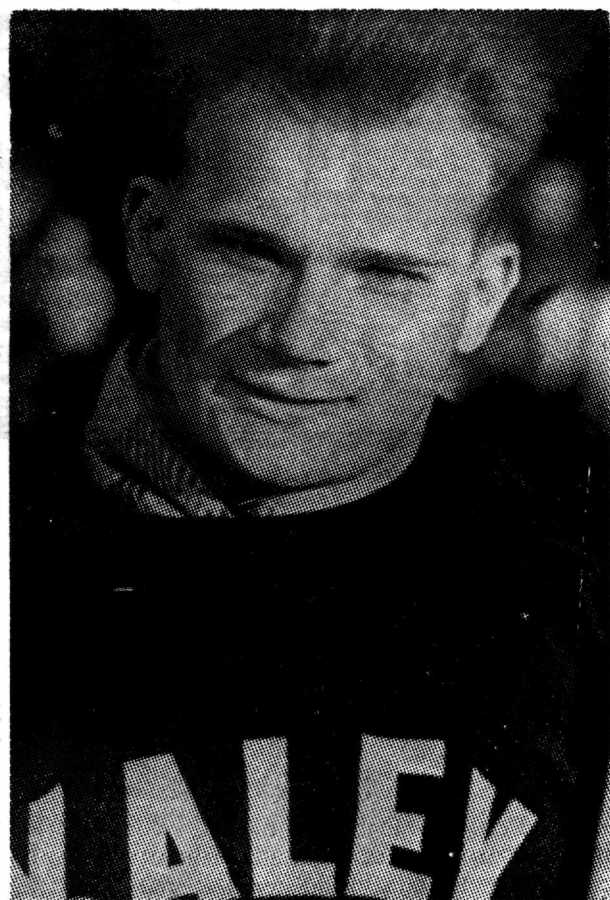
*

Suure rahvusliku spordisündmusena toimus 3., 4. ja 5. septembril Tallinnas X Balti riikide jalgpalliturniir, kus vastu kõiki ootusi Eesti rahvusmeeskond,

tulles Leedu üle 3:1 võidule ja mängides Lätiga viiki, saavutas tänavuse Balti meistri tiitli jalgpallis. Meistri tiitli finaali Eesti-Läti vahel toimus ligi 12.000 pealtvaatajaskonna seninägemata vaimustustormi saatel, kaasa arvatud 2000 pallihuvilist Lätist, kes olid sõitnud Tallinna, et ette meistriks kuulutatud Läti rahvusmeeskonna suurt võitu ja väärtusliku pallikarika lõpuliikku omandamist kaasa elada. Suur oli aga kõikide üllatus, kui Eesti rahvusmeeskond turniiri esimesel päeval saavutas Leedu üle võidu 3:1 ja järgmisel päeval Läti suutis suuri vaevu mängida Leeduga viiki. Nõnda kujunes Balti turniiri finaali suureks sportlikuks elamuseks kümnele tuhandele eestlasele, kes ootasid staadionil Eesti võitu ka Läti üle. Kuigi eestlased saavutasid esimese poolaja seisuks 1:0, suutsid lätlased seda teisel poolajal tasuda ja nõnda kujunesid turniiri finaali lõpuminutid viigilises seisus rohkearvulise pealtvaatajaskonna närvide piitsutamiseks: kas Eesti meeskond suudab nüüd viigilist seisu lõpuni hoida, millest jätkuks Balti meistriks tulemiseks?

Ja kui lootused osutusid viimaks tõeks ning kui vahekohtuniku vile Eesti-Läti matši 1:1 seisus lõpetas, mis tähendas Eesti tulekut Balti meistriks, tõusis staadionil niisugune vaimustustorm, millist meil vaevalt enne nähtud. Võimsa rahvustunde spontaansel tõukel tõusis 10.000 eestlast püsti ja laulis niisugust võimsat hümmi, millist meie seni vahest ainult laulupidudel oleme kuulnud. See oli üllas ja meelikõitav silmapilk, mis viis rahvusliku vaimustuse Kadrioru staadionil viibivais spordihuvilistes haripunktile.

Teise sportliku suursündmusena olgu märkida eestlase Aleksander Kreegi tulekut Euroopa meistriks Pariisi esivõistlustel, kus ta saavutas 15.83 m esikoha. Mõni aeg hiljem Göteborgis korraldatud rahvusvahelistel võistlustel tõestas A. Kreek jällegi oma kuuluvust Euroopa kuulitõukajate esirinda, tulles uuesti 15.92 m esikohale. Nende ja teiste sportlike suursündmuste juure loodame tulla „Kaitse Kodu!“ järgmises numbris pikemalt tagasi.

Aleksander KREEGI, Euroopa-meister kuulitõukes

Toimetusele saadetud kirjandus

Valge rinne

Ed. Grossschmidt-Suursepp. O.-ü. Noor-Eesti kirjastus 1938.

Autor algab teost väljavõtetega Puškini „Kapteni tütrest“: „...Me läbistasime külasid, mis riisitud juba Pugatševi poolt, ja paratamatult pidime võtma vaeseilt elanikelt sellegi, mis jätnud neile röövlid... Argu andku Jumal kellelegi näha Vene mässu, mõttetut ja armutut...“

Need väljavõtted on otsekui loodud „Valge rinde“ eessõnaks. Kogu Vene valgete ja punaste võitlus ei erine palju endistest Vene mässudest. Ka nüüd kees võitlus võimu pärast — täis metsikut julmust ja ohvreid — kuid Vene kodusõja ohvrite arv ületab mitmekordselt endiste Vene mässude ohvrite arvu.

„...Armutu tooruse saatel rullub siitpeale see metsik võitlus. Austust seaduse, tõe ja õiguse vastu ehk lihtsalt inimlikku kaastunnetki või halastust ligemise vastu ei ilmuta kumbki sõdiv pool...“

Sellaselt iseloomustab autor ise eessõnas kogu Vene kodusõda... Ei ole kerge kirjutada lühikest, kokkuvõtlikku ning igakülgset tõetruud teost selle ajastu üle. Vene valgete väekoondised asusid laialipaisatuina üle hiigla Venemaa. Mis sündis nende staapides, mis arvu- tuil lahinguväljadel, kes seda kõike täpselt teab. On kirjutatud paljusid mahukaid kõiteid nii valgete, punaste kui ka liitlaste tegelaste poolt. Palju on siin dia- metraalseid lahkuminekuid. Tõesti — neis raamatuis on raske tött sihilikusest ja ebatäpsusest välja noppida.

Üldiselt tuleb mõnda, et see on autoril õnnestunud. Eessõna järgi tahab autor „karmilt erapooletuil aluseil“ neid sündmusi kirjeldada.

Autor, kes teenis mõnd aega enamlaste juures, hiljem võideldes nendega silm silma vastu, suunab oma sümpaati valgeile, mis on ka arusaadav.

Õigupoolest jaguneb teos ideoloogiliselt kahte ossa: Lääne-armee ja teised Vene valgete koondised.

Lääne-armee (ja Bermondit) on kirjutatud teiselt seisukohalt vaadatuna kui ülejäänud peatükid. See on autorile lähedasem ja mõistetavam. Siin peegeldub väikeriikide seisukoht.

Teine osa on aga kirjutatud enamlaste vastu võitleva poole, valge väe, seisukohalt.

Nagu tähendatud, annab teos selge ja ülevaatliku pildi Vene kodusõjast. Ta on kirjutatud põnevalt ja ladusalt. Ed. Grossschmidt-Suursepp on hea vestleja ja ta teos on haarav, mis sunnib lugejat jälgima lõpuni sündmusi ühesuguse pinevusega.

Sündmused on kirjeldatud nii nagu nad enam- vähem rullusid, jättes vihjamata põhjusile, mis viisid kogu valge rinde kokkuvarisemisele. Ka pole autor tahtnud selgitada poliitilisi motiive, mis dikteerisid tšehhoslovakkide ja liitlaste samme. Poliitiliste motiivide esiletoomine memuaarteoses on soovitatav, kuid käesolevas teoses liigagi komplitseeritud... Võib olla, et paljudele ei meeldi teoses karmilt esiletõudud sündmused, ilma et poliitiliselt neid oleks õigustatud. Siin pole midagi parata. Fakt jääb ikkagi faktiks. Poliitika ja inimlikkus sobivad harva.

A. H.

Kuidas «vallutati» Ruhnu saar

Üks omalaadsemaid episoode Eesti riigi loomisloost

Pilku Eesti kaardile heites näeme, kuidas riigi lõunapiirijoon, joosnud sik-sakiliselt Heinasteni, murdub siit äkki alla, haarates Eesti territooriumi külge Riia lahe suus asetseva Ruhnu saarekese.

Ruhnu saar on asustatud mõnesaja rootsi rahvusest elanikuga ja kuulub faktiliselt Eesti riigi territooriumi külge 1919. aasta augustikuust saadik. Saare Eesti riigi külge liitmiseks ei lastud vabariigi loomispäeval ühtki püssipauku; saar võideti n.-ü. sõprusega. Kuidas see sündis, seda omalaadset ja iseralikku küsimust valgustamegi alamal.

Peale tsaarivalitsuse langemise Ruhnu saar jäi n.-ü. peremeheta. Enamlased kas ei saanud aega või ei julgenud saarele minna, ka okupatsiooniväed jätsid saare elanikud rahule. Ruhnulased olid ise saarel ka vakka kui hiired, kuna merel viibis sel segasel ajal palju sõjalaevu, mistõttu saarlased ei söandanud lahkuda kodukohast.

Ajal, kui aeti Eesti-Läti piirijoont, viibis Saaremaal omal ajal laialt tuntud äriees Jakob Pärt sel. Viimasele kõnelesid saarlased, et Ruhnul valitsevat näljahäda ning olevat ka suur puudus jahivarustusest. Ettevõtlik äriees hakkas kinni mõttest aidata ruhnulasi, teiselt poolt aga lootis mees ka äri teha, sest kui seal kedagi polnud käinud, pidi seal olema õige palju hülgenahku tagavaraks. Ühenduses sellega tekkis mõte ka saare „vallutamiseks“ ja ametlikult Eesti riigi külge liitmiseks. Selleks korraldati saarele ekspeditsioon vedurlaev „Kompassiga“, mis kuulus J. Pärt selile.

Kuidas saarele minek ja selle kuulutamine Eesti riigi külge toimus, selle üle toon alamaljärenevad and-

med J. Pärt seli suust. P. pöördus 1919. a. suvel Kaubandus-tööstusministeeriumi poole, et kuulda ministeeriumi seisukohta saare „vallutamise“ asjus. Ministeeriumis oldi asjaga päri, kusjuures P. pidi andma oma laeva ning kandma osa ekspeditsiooniga seoses olevaid kulusid. Saare võtmine pidi sündima heaga.

Vastavasse ekspeditsiooni määrati Kaubandus-tööstusministeeriumist ins. Otto Truumees ja Elmar Paldrock, riigikontrollist ins. I. Kuusik, Rootsi vähemusrahvuste esindaja ja keelemehena hr. Blees. Pealeselle oli Sõjaministeeriumist antud kaasa kuus relvastatud sõdurit, kes laeval olid kapten Ed. Espenbaumi käsutuses. Laevaomaniku volinikuna sõitis kaasa veel Al. Ivanov ja pr. R. Olbrei, kes soovis koguda andmeid ja materjale Ruhnu vanavara ning rahvariiete kohta.

Väljasõit ei toimunud aga siiski nii ruttu kui esialgu sooviti. Nimelt ei olnud Tallinnas selge, kuidas võiksid saarlased suhtuda sellasesse ekspeditsiooni. Selle üle taheti selgusele jõuda, et hiljem ei tekiks ootamatusi, kuna ju teada oli, et ruhnulased, kellel juba vene keisri omaaegse ukaasi järgi oli erilisi eesõigusi, ei soovinud, et nende ellu oleks segatud, veel vähem katsutud anda uusi, kitsendavaid eeskirju. Viimasteks muidugi kavatsusi ei olnud.

Ruhnu rahva elu-olu üheks paremaks tundjaks peeti tol ajal prof. Paldrocki. Viimase poole pööratudigi nõu küsimisega, kuidas talitada. Prof. Paldrock ütelnud, et tuleb olla ettevaatlik, sest ruhnulased ei lase kergesti võõraid maale. Peaasi aga olevat see, et saare elanikele ei jääks mulje, nagu tahetaks

neile teha kurja või midagi muud, mis käib vastu nende õiglustundele.

Need head õpetused võeti kõik kaasa teeasumisel. Ruhnu alla jõudnult vedurlaev „Kompass“ tõmbas üles lootsilipu ning jäädi ootama ruhnulasi. Algul ei paistnud saarlased väljagi tegevast külalistest. Alles mõne tunni pärast saadeti rannast paat välja. Laeva juure tuli kuus meest, nende hulgas ka saare vanem. Vastuvõtjad algul näisid väga umbusklikena. Paistis, nagu peetaks tulijaid enamlasiks või umbes nendesarnaseiks. Igatahes head ei arvatud.

Olukord aga võttis teise pöörde, niipea kui saarlased olid võetud laevale. Siin kostitati neid kõigepealt ning anti ka napsi, sest „liikudeks“ oli kaasa võetud terve vaat piiritust (see oli ärimees P. poolt).

Ruhnulasile seletati, et tsaarivalitsuse langemise järele ning pärast sõda enamlastega on loodud Eesti vabariik. Eesti vabariigi valitsuse esindajad on nüüd tulnud tervitama ruhnulasi, tuues neile ühtlasi varustust, kuna on kuulnud, et saarel on puudus. Sellane jutt meeldis ruhnulasile. Meeste silmad löid otsekohe särama. Jää oli murtud.

Saare vanem lubas meeskonnale maale minna, kuid siiski mitte korraga. „Ettevaatuse“ pärast pidid sõdurid esialgu jääma veel laeva.

Randa jõudnult viidud kõik ühekaupa ühe rannakivi juure, kus keegi ruhnulane kastnud kolm sõrme vette ning siputanud igähele kolm korda vett pähe, üteldes: „Olge teretunud meie külalistena!“ Nii tehti ka kaasasoleva pr. Olbreiga.

Vandumiseks olevat saarel valitud koht, kus kasvanud võrdlemisi palju põõsaid. Põõsasteni jõudnult saare vanem hüüatanud midagi, mille peale põõsaste varjust ilmunud nähtavale umbes poolsada vanaaegsete püssidega varustatud meest. „Need on meie sõbrad,“ tähendanud vanem. Ning võõraste poole pöördudes tähendanud, et kurje kavatsusi püssimeestel ei ole; nad olevat aga igaks juhuks seatud võitlusvalmis. Sest ei võivat ju tulijaid teada...

Tutvus saare sõduritega algas nõnda heaga.

Seejärel mindi edasi saare sisemaa poole. Ühele avalikule platsile oli kogunenud juba arvukalt inimesi, peaaegu kogu saare rahvas, esotsas mitmesuguste tegelastega. Kohal oli ka saare õpetaja, kes on koha peal suuremaid võimehi.

Rahvas ootas huviga, mis asja pärast on tulnud saa-

rele. Pärast delegatsiooni liikmete tutvustamist saare tähtsamatele tegelastele insener Truumees pidas vabariigi valitsuse nimel ruhnulasile vaimustava kõne, mis muidugi tõlgiti. Kõneleja selgitas rahvale sündmusi, mis on aset leidnud pärast tsaaririigi langemist. Selgus, et ruhnulased kuulsid esimest korda, et maailmasõda on juba lõppenud. Muidugi ei teatud midagi ka Eesti Vabadussõjast. „Kotis elamine“ oli tingitud, nagu seda on mainitud juba eespool, sellest, et saarlased ise kartsid saarelt kuhugi minna ja posti neile ka ei toodud. Maailmasõjast osavõtmisest olid saare mehed keisri käsukirjaga vabastatud.

Ins. Truumees teatas nüüd ruhnulasile, et Eesti vabariigi valitsus töötab saare rahvale head ning õiglast valitsemist, kusjuures rahvale jäävad kõik need eesõigused, mis neile on juba varemalt antud.

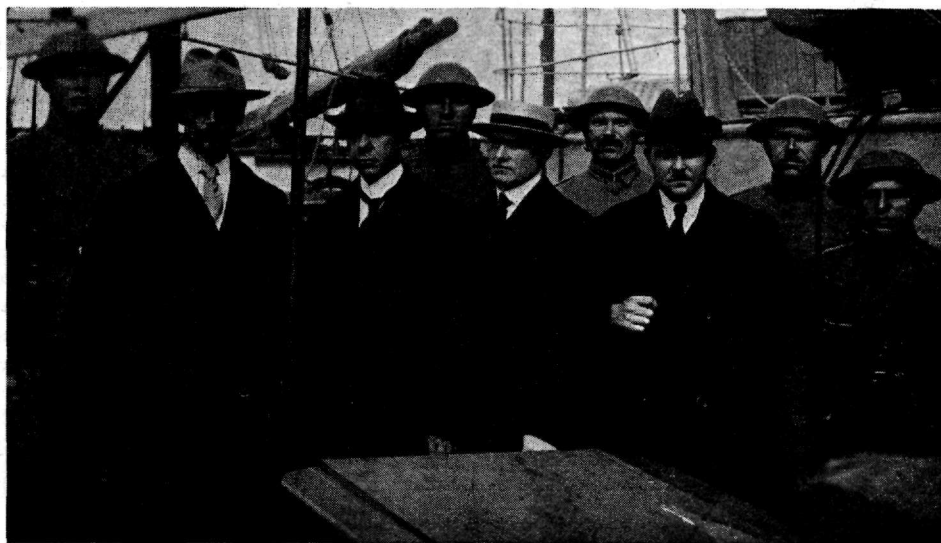
Vahepeal olid maale toimetatud ka need kuus Eesti rahvaväe sõdurit, kes esialgu jäid laevale. Kuna Tallinnast oli unustatud Eesti lipp kaasa võtta, võeti „Kompassi“ ahtrist lipp maha ja toodi maale. Lipp tõmmati saarel üles, märgiks, et saar sellest peale on ühendatud Eesti vabariigiga.

Lipu heiskamise silmapilguks oli üles seatud ka aukompanii, mis koosnes kuuest sõdurist, kes Tallinnast kaasa anti.

Ekspeditsioon jäi saarele kaheks päevaks, mille jooksul lähemalt tutvuti saare rahva elu-oluga jne. ning koostati ametlik protokoll Ruhnu saare Eesti vabariigiga ühendamise kohta.

Ruhnulased näitasid eestlasile väga suurt heatahtlikkust, mis on jäänud püsima tänapäevani.

Vold. Kaljumäe.

Ajalooline pilt „Kompassi“ pardalt. Paremalt tsiviilis esimene ins. O. TRUUMES Majandusministeeriumist, ärimees ja laevaomanik J. PÄRTSEL, E. PALDROCK ja ins. I. KUUSIK. Taga seisavad Ruhnu delegatsioonile kaasaantud rahvaväe sõdurid

Väike võimas helivõlur

PHILIPS

tüüp 215

PHILIPS laboratooriumi aastaid kestva eduka arengu saavutis – täisväärtuseline superhetvastuvõtja enneolematu odava hinnaga. Lühi-, kesk- ja pikkade lainealadega varustatud, tundlik, selektiivne ja feedinguvaba. Moodsa välimuse ja konstruktsiooniga, pakub lihtsa käsitamise juures naudingurikast, võimsat ja segamisteta vastuvõttu. Erakordse odava hinnaga ja soodsate maksutingimuste tõttu kättesaadav kõigile..

Nõudke lähema **PHILIPS** esindaja juures selle aparraadi võimete demonstree-
rimist ja Teie veendute, et 1938/1939. aasta raadioaparraatide seas **PHILIPS 215** on
tõeline väike võimas helivõlur.

PHILIPS 215 A – vahelduvvoolule.

Hind Kr. 170.-

PHILIPS 215 U – alalis- ja vahelduvvoolule.

Hind Kr. 180.-